

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКАРПАТТІ ТА УГОРЩИНІ

ЛЕНДЕСЛ МАРІЯ, ГЕОРГІНА ЛАЙОШІВНА

Студент(ка) IV-го курсу

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1/2018

Науковий керівник:

Поллої К. Д.
викладач

Завідувач кафедрою _____

Біда Олена А.
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2019 року

Протокол № _____ / 201__

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКАРПАТТІ ТА УГОРЩИНІ**
Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студент(ка) IV-го курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
Лендел Марія, Георгіна Лайошівна

Науковий керівник: Поллої К.Д.,
викладач

Рецензент: _____ ПІБ _____
_____ науковий ступінь, вчене звання, посада _____

Берегове
2019

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**KÁRPÁTALJAI ÉS MAGYARORSZÁGI TEHETSÉGGONDOZÁS
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE KISISKOLÁS KORBAN
Szakdolgozat**

Készítette: Lengyel Mária, Georgina

IV. évfolyamos Tanító

szakos hallgató

Témavezető: Pallay Katalin

tanár

Recenzens: _____

_____ tudományos fokozat, cím, beosztás _____

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I.A tehetség.....	8
I.1. A tehetség fogalma, típusai.....	8
I.2. A tehetség kritériumai és összetevői.....	14
I.3. Tehetség és környezeti hatások.....	18
I.4. A tehetséggondozás során felmerülő problémák.....	21
II.Tehetséggondozás lehetőségei.....	23
II.1. Tehetséggondozás alsó osztályban.....	25
II.2. Tehetséggondozó programok.....	26
II.3. Tehetséggondozás Kárpátalján.....	27
III.Empirikus kutatás.....	29
III.1. Eredmények.....	30
Összegzés.....	37
Rezümé (ukrán nyelven).....	39
Irodalomjegyzék.....	41
Mellékletek	

Зміст

Вступ.....	6
I.Талант	
I.1.Визначення та типи.....	8
I.2. Основні складові та критерії таланту.....	14
I.3. Вплив навколишнього світу на талант.....	18
I.4. Проблеми під час розвитку таланту.....	21
II. Можливості розвитку таланту	23
II.1. Розвиток талантів учнів молодших школярів	25
II.2. Програми розвитку таланту.....	26
II.3. Розвиток талантів на Закарпатті	27
III. Емпіричні дослідження	29
III.1. Результат.....	30
Висновки	37
Резюме	39
Список використаної літератури	41
Додатки	

BEVEZETÉS

Ősidők óta foglalkoztatja az emberiséget, milyen képességekkel, milyen eredményeket tud produkálni, hogyan tud eljutni önmaga megvalósításához, valamint másokat segítve az önbeteljesítéshez.

Az, hogy valaki többre képes, mint mások, nem új keletű megfigyelés. Már az őskorban is nagy tisztelet övezte azokat az egyéneket, akik valamilyen kiemelkedő képességgel rendelkeztek. Eleinte isteni adományként tekintettek ezekre a képességekre, és ezeket az egyéneket különleges státusszal ruházták fel. Hittek benne, hogy pl. az ügyes kezű rajzoló képes rajzaival megbüvölni az állatokat, szerencsét hozni a vadászaton

A tehetség szó használatát Czeizel Endre (1997) javasolta, Gagné Megkülönböztető Modelljének (1991) megfelelően, az átlagot számottevően meghaladó, tehát kivételes adottságot, potenciált, ígéretet, vagyis a lehetőséget hordozó egyénre vonatkozóan használni. A „*talentum*” kifejezést azonban először Révész Géza (1918) használta a tehetséget alkotásban megvalósító egyének esetében. A fogalom azonban nem ment át sem a hivatalos szóhasználatba, sem a köztudatba. A hivatalos tehetségkoncepció sem hordoz egyelőre ilyen megkülönböztetéseket.

Az igazi kihívás ott meglátni az értéket, ahol még nem kifejelett formájában jelenik meg. Tehetséggé válni folyamat, amely során a tehetség jellemzői mindvégig jelen vannak, de a környezet számára nem feltétlenül észlelhető vagy elfogadható formában. A tehetség nem rejtőzködik, csak annyira, amennyire a környezet rejtettnek véli. A tehetség természetes módon jelen van a mindennapokban, de az értékítélet könnyen skatulyába helyezi felületes szempontok alapján. Ha képességei nyilvánvalóak, akkor sajátos attitűdjei könnyebben elfogadhatók, mint amikor a teljesítményhez vezető képességek nem egyértelműen kimutathatók. Ezek a tehetségek jelentenek igazi kihívás

Szakedolgozatom témájaként azért választottam a tehetség témáját, mert mint jövőbeli pedagógus, szeretném feltárni, hol tart napjainkban a tehetséggondozás. Célom, hogy kiderítsem, mennyire gyakori környezetünkben a tehetséges, vagy tehetségesnek ítélt gyerek, milyen kritériumok alapján sorolják őket a tehetség kategóriába. Hogyan viszonyul hozzájuk az adott társadalmi közeg, van-e lehetőségük a kibontakozásra és a fejlődésre.

Munkámat három fő fejezetre bontottam. Az első fejezetben a tehetség fogalmával, típusaival, kritériumaival, lehetséges problémáival foglalkozom. A második fejezetben a tehetséggondozás lehetőségeire és buktatóira próbálok rávilágítani. A harmadik fejezet az

empirikus kutatás eredményeinek vizsgálatára szánom, melyben a magyarországi és a kárpátaljai magyar tannyelvű tehetséggondozást kívánom összehasonlítani alsó tagozatos tanulók körében.

Munkám során nagy segítségemre volt Balog László, Falus Iván, Gyarmathy Éva, Harsányi István, Bodnár Gabriella, Erika Landau, Pally Katalin témához kapcsolódó írásai, valamint szakmai internetes portálokon közölt cikkek és tanulmányok, folyóiratok.

I. A tehetség

I.1. A tehetség fogalma, típusai

A tehetség fogalmát többen, többféleképpen fogalmazták meg. Több szakirodalom foglalkozott a fogalom magyarázatával. Az angolból átvett „**Gifted**” = *tehetségígéret* és „**Talented**”= „*már felismert, fejlődésnek indult tehetség*” magyarázatokat azért tartjuk elfogadhatónak, mert a tehetség bizonyos életkori szakaszig ígéret inkább, mint a már teljesítő, eredményeiben kiválóan, másként megmutatkozó gyermek, fiatal, egyén (Bodnár G., 2015:24).

Az ezzel foglalkozó szakirodalomban a tehetségnek több mint száz definíciója, megfogalmazása létezik. Kezdetben a sikeres embereket, így a legmagasabb rangúakat, a legjobb tanulókat, a legnagyobb anyagi javakkal rendelkezőket sorolták ide. Később a különböző intelligencia - tesztekben a legmagasabb pontszámot elérőket vélték a legtehetségesebbeknek. Jelenleg sokkal bonyolultabbnak tartjuk a tehetség - talentum eredetét, semhogy egyetlen megközelítés alapján meghatározható lenne. Egyszerűen, a józan ész alapján végiggondolva a tehetség fogalmát, öt kritériumot érdemes kiemelni: a tehetség potenciát, lehetőséget, ígéretet, reményt, esélyt jelent, valamelyik emberi tevékenységi körben, olyan kiemelkedő teljesítményre, amely, társadalmilag hasznos és amely, megelégedettséggel, örömmel, tehát sikerélménnyel jár elérője számára.

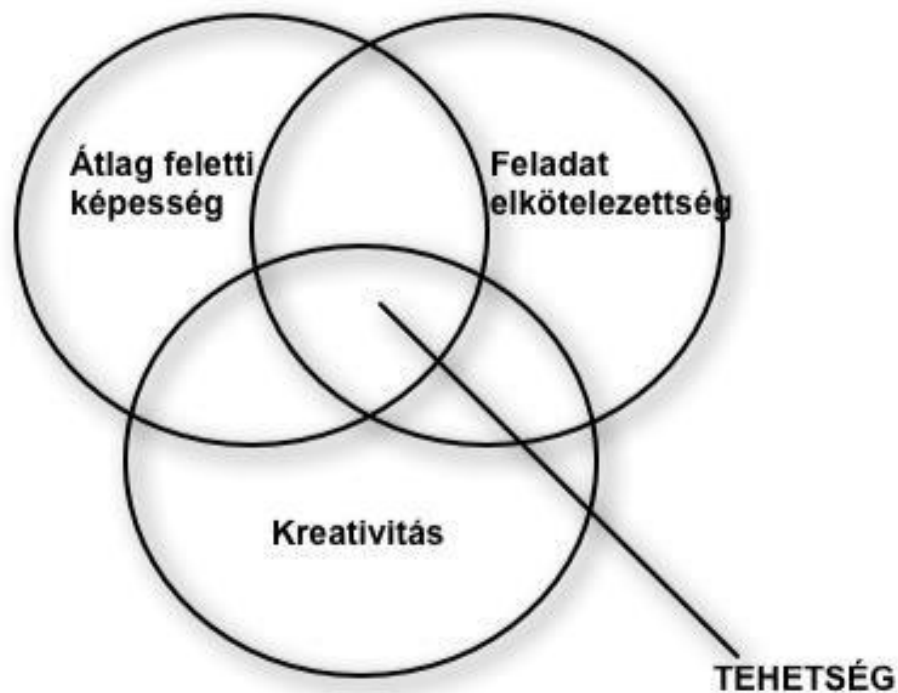
Harsányi István klasszikus meghatározása szerint: *„Tehetségen azt a velünk született adottságokra épülő, majd gyakorlás, céltudatos fejlesztés által kibontakozott képességet értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az átlagosat messze túlhaladó teljesítményeket tud létrehozni”* (Harsányi, 1988: 21.).

A tehetséges gyermekek felismerésének és fejlesztésének egyre nagyobb jelentősége van az iskolai nevelés folyamatában, s a pedagógusoktól is megfelelő hozzáértést és jó felkészültséget követel. A tehetség óriási érték, kibontakoztatása több szempontból is nagy értékkel bír. Az általános iskolák, középiskolák egyre nagyobb számban vállalják fel a tehetséges gyermekek gondozásának, fejlesztésének feladatát és kapcsolódnak be országos szintű szakmai kezdeményezésekbe, programokba.

A tehetség alatt egy olyan *”komplex, nem egységesen definiálható tulajdonságcsoporthoz tartozó tulajdonságokból álló komplexumot írunk le, amely legáltalánosabban valamely, társadalmilag hasznos tevékenységnek az átlagosnál magasabb színvonalú elvégzésére tesz képessé”*(Herskovits, 2005:15).

A tehetség nem egyszerűen a képességek kiemelkedése, hanem sajátos viselkedés és viszonyulás, amelynek alapja, a kiváló teljesítményhez vezető szokásostól eltérő észlelést és reakciómódot adó különleges idegrendszer(Gyarmathy, 2010:12).

Guilfordnak köszönhetően az 50-es években bővül a tehetségfogalom a kreativitás fogalma. A vizsgálatok kiértékelése során kiderült, hogy az intelligencia és a kreativitás nem esik egybe. A kreativitás fogalma alatt divergens, eredeti gondolkodásmódot, problémamegoldó képességet értünk. Innentől az egytényezős tehetségmodelleket felváltják a többtényezős modellek. Többek között a ma is nagy jelentőséggel bír a Renzulli-féle (1978) tehetséget leíró háromkörös modell.

1. ábra (Renzulli tehetséget leíró háromkörös modellje, 1978).

Renzulli modelljéből kirajzolódik, hogy azt az embert tartotta tehetségesnek, aki képes volt kifejleszteni magában ezt a három fő tulajdonságot és ezeket integrálni tudta oly módon, hogy a társadalom számára valamilyen fontos területen alkalmazni tudja. Az egyes faktorokat egyenrangúnak tekintette. Az átlag feletti képesség alatt nem csak az intelligenciát érti Renzulli, hanem ide sorol általános és speciális képességeket, mint például a magas szintű elvont gondolkodást, a jó memóriát, a folyékony beszédet stb. A feladat iránti elkötelezettséget energetikai faktorként kezelte, ami az érdeklődés, kitartás és önbizalom segítségével támogatja a tehetség kibontakozását (Gyarmathy, 2006).

Később az átlag feletti képességeket Renzulli szétválasztotta általános és speciális képességekre. Így tehát a modell szerint a tehetség négy összetevője: átlag feletti általános képességek, átlagot meghaladó speciális képességek, kreativitás, feladat iránti elkötelezettség.

Átlag feletti képességek: magas szintű elvont gondolkodás, fogalomalkotás, kombinációkészség, jó memória és beszéd-készség, kiváló matematikai logika, térbeli viszonyok átlátása, speciális képességek (pl.: zenei, pszichomotoros stb.), alkalmazkodóképesség, új helyzetben hamar feltalálja magát, kritikus, független gondolkodás, gyors, pontos, szelektív információfeldolgozás, a lényeges és a lényegtelen dolgok megkülönböztetésének képessége.

Kreativitás: gördülékeny, rugalmas és eredeti gondolkodás, ötletgazdagság, szokatlan feladat- és helyzetmegoldások, az új, különös, akár irracionális gondolatok, alkotások, tevékenységek iránti fogékonyság, kíváncsiság, merészség, szellemi játékoság, kockázatvállalás, nonkonformizmus, a bizonytalan helyzetek toleranciája, humorérzék.

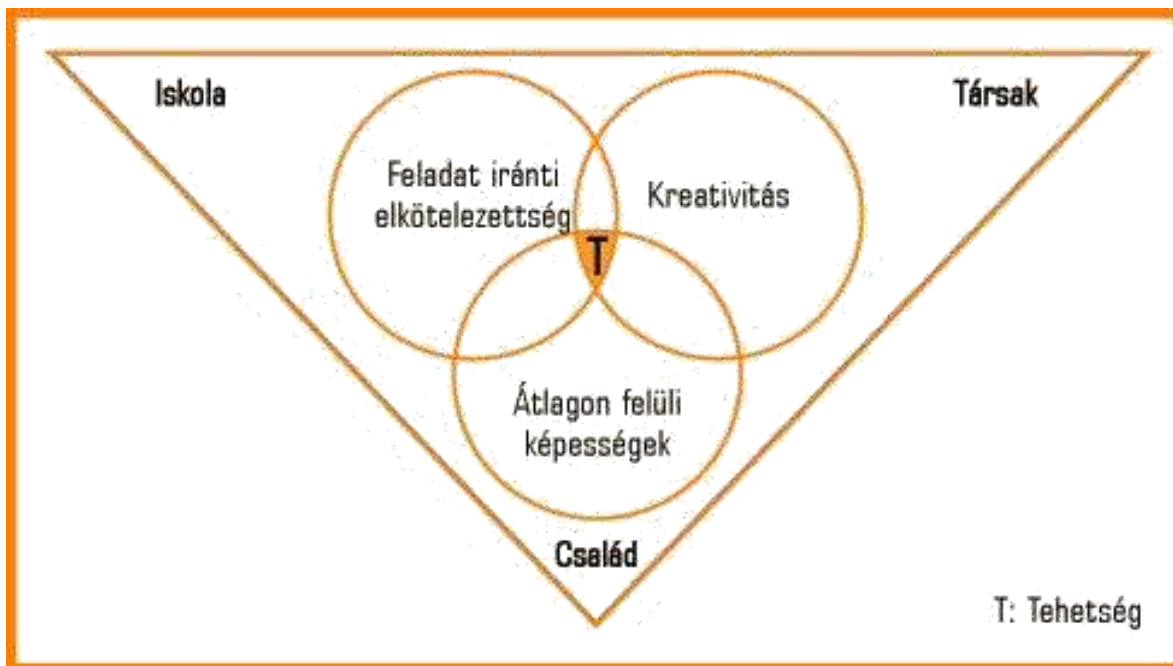
Ezek az összetevők is meghatározók a tehetség funkcionálásában, hiszen a tehetségre egyebek között éppen az jellemző, hogy problémahelyzetekben új megoldásokat talál, s ez kreatív képességek nélkül elképzelhetetlen.

Motiváció(feladat iránti elkötelezettség): olyan személyiség-tényezőket foglal magába, amelyek a magas szintű teljesítményhez az energiát biztosítják: elmélyült érdeklődés, lelkesedés képessége; bizonyos témákban meglepő mennyiségű ismeret; kitartás, állhatatosság, önállóság, gyakran makacsság; belső motiváció, érdeklődés, vezéreltség; önbizalom, én-erő, hit saját képességükben; magas célok kitűzése az adott témában, területen; önkritika, változó reakció mások kritikájára.

Bármilyen magas szintre is fejlődik a képesség, ezek nélkül a felsorolt tényezők nélkül nem lehet magas teljesítményt elérni (Csák, 2010).

Tehetségesnek azokat mondjuk, akik kimagasló adottságaik - a négy fenti összetevő összeségeként – alapján kiemelkedő teljesítményre képesek az élet bármely tevékenységi formájában (Balogh László).

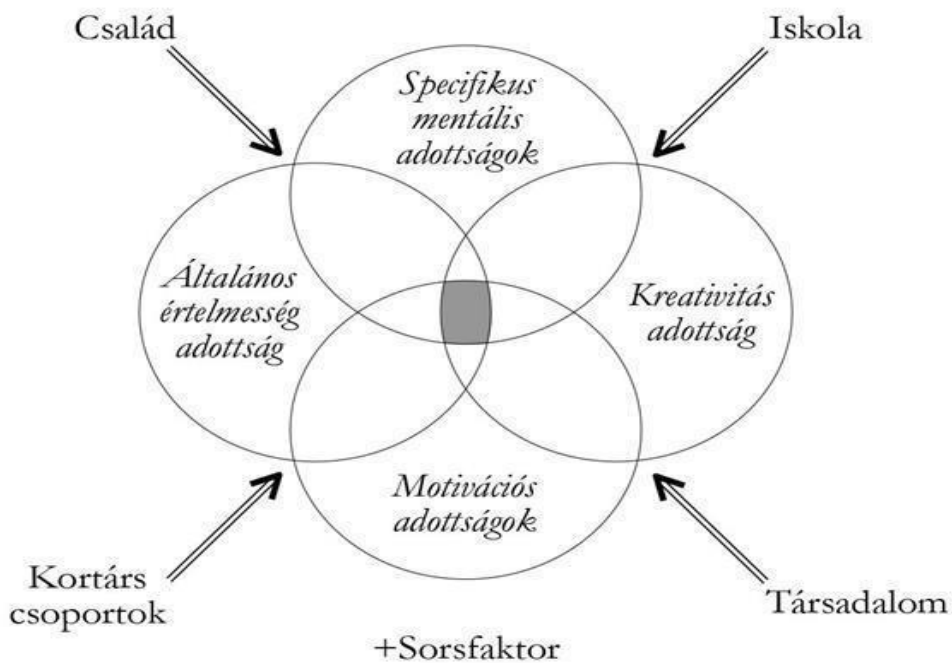
Mönks a tehetség fogalmát a következő leírással adja meg: „*A tehetség három személyiségjegy interakciójából jön létre. Ennek a három jegynek (motiváció, kreativitás, kivételes képességek) az egészséges fejlődéséhez megértő, támogató társadalmi környezetre van szükség (család, iskola, társak). Más szóval: a hat faktor pozitív interakciója a tehetség megjelenésének előfeltétele*” (Mönks és Knoers, 1997:192.).

2. (Mönks és Knoers hat faktoros tehetségmodellje, 1997:18.)

Renzulli háromkarikás modelljét tehát behelyezi abba a szociális mezőbe, amelyben él a tehetség: család, iskola, kortársak.

Czeizel Endre Renzulli modelljét egészíti ki, és nevéhez fűződik a *4x2+1 faktoros táalentummodell*:

3. (Czeizel E. 4x2+1 faktoros táalentummodellje, 1977:78.)

A négy adottságfaktor (örökletes tényezők) egybeesése és a négy környezeti komponens együttjárása mellett *asorsfaktoris* helyet kapott ebben a tehetségmodellben. A sorsfaktor az a feltételegyüttes, amely lehetővé teszi azt, hogy a potenciális tehetségből realizált tehetség legyen, vagyis megszülethessen, és alkotásra képesen élhessen.

Geffert Éva és Herskovits Mária a következőképpen értelmezik az örökletes összetevőket:

1. *Képességek*(adottságok, készségek, diszpozíciók) a személyiségnek olyan viszonylag állandó sajátosságai, amelyek biológia adottságok alapján fejlődnek ki és a sikeres tevékenység előfeltételei valamely területen. A képességek állandó kölcsönhatásban vannak a személy tevékenységével, a mindennapi gyakorlatban fejlődnek, illetve ha nem használják őket, akkor elsorvadnak. A különösen erős képességeket nevezzük *tehetségnek*.

Készségeknek nevezzük azokat a működő képességeket, amelyek bizonyos tevékenység alkalmával megnyilvánulnak, mint például: szervezési készség, beszéd-készség, kommunikációs készség. Kritikus időszaka a képességek tudatosulásának és kifejlődésének a sokat emlegetett serdülőkor, ugyanis ekkor derül ki, hogy a sokféle kipróbált erőforrás közül melyek lesznek később hasznosíthatóak egy örömet jelentő foglalkozás keretei között, melyek alapozzák meg a kedves időtöltéseket

A képességeket több szempont szerint lehet osztályozni. Megkülönböztetünk:

a) *Intellektuális képességek*, (pl. logikus gondolkodás, szintetizálás, elemzés, absztrakt gondolkodás) ezek intelligenciatesztekkel mérhetők. Általános mentális képességek azok, amelyek minden szellemi és a legtöbb fizikai tevékenységhez szükségesek. A tehetség irányát a speciális mentális képességek határozzák meg. Az intellektuális képességek kiemelkedő szintje szükséges a természettudományok, a matematika, a nyelvek vagy bármely tudomány területén nyújtott kimagasló teljesítményhez. Nem feltétlenül szükséges a művészi és sportteljesítményekhez.

(Például Picasso, a 20. század festőgénusza tulajdonképpen értelmi fogyatékosnak tekinthető a születésekor bekövetkezett kismértékű agykárosodás miatt, így gyakorlatilag nem tudott megtanulni olvasni, sem szorozni, sem osztani (Czeizel, 1977:24-28).

b) *Perceptuális*: művészivagy észlelési képességeket (pl. térlátás, formaészlelés, megosztott figyelem, zenei hallás stb.)

c) *Pszichomotoros képességek*(sport, tánc, kézügyességet igénylő tevékenység – például fafaragás – képességei).

d) *Szociális képességek*(vezetői, szervezői, empátiás készség, kommunikációs képességek, más emberre való hatás, befolyásolás képessége, például tanári pályán, vezetőknél, előadóknál, menedzsereknél feltétlenül szükségesek).

2. Kreativitás: az önálló, új és értékes produktumok létrehozásához szükséges feltételek együttese, az intelligencia kiegészítője. A kreatív emberre jellemző a divergens gondolkodás, képes a többféle helyes válaszadásra, megoldásra. A divergens gondolkodás jellemzői: originalitás (eredetiség), fluencia (az a könnyedség, amellyel az asszociációk, a különböző gondolatok, ötletek előtörnek) és a flexibilitás (szellemi rugalmasság, nézőpont-, szempontváltás képessége).

A kreativitás komponensei:

❖ Origanilitás (eredetiség): új, mások kreatív ötleteiről eltérő és meglepő válaszok.

❖ Fluencia (ötletgazdagság, könnyedség): a gondolkodás és ötletszerzés gyorsasága, pontossága.

❖ Flexibilitás (rugalmasság): más ötletekre való nyitottság, képzelőerő megléte, a megoldások ésszerű variálása.

❖ Ellaboráció (kidolgozottság): a részletek kidolgozása és egymáshoz illesztése, talpraesettség, határozottság, rátermettség.

❖ Redefiniálás (újrafogalmazás): a megszokott eljárásokat átnézi, szükség szerint alakítja, újratervezi.

❖ Szenzitivitás (problémaérzékenység): a problémákat észreveszi, megoldást talál rájuk, kijavítja (Nagy, 2012:25).

3. *Feladatalkötelezettség, motiváció*(energetizáló, dinamizáló tényezők: kíváncsiság, érdeklődés; szorgalom, kitartás; becsvágy, teljesítménymotiváció). Ezen a területen van a legtöbb feladata a tehetséggondozónak (Herskovits–Geffert, 1994:9-10.)

A tehetségnek számos, egymáshoz hasonló, átfogó meghatározása létezik. Az általános tehetség azonban úgy tűnik, hogy csak egy fajtája a tehetségnek, nem pedig a prototípusa. A szakemberek folyamatosan dolgozzák ki az újabb és újabb tehetség típusokat, ezáltal pedig egyre szélesedik a kiválóságról alkotott képünk.

Az egyik legelterjedtebb tipológia Gardneré (1983), aki először a „többszörös intelligencia” modelljében képességterületek szerint osztja fel a tehetségeseket. Megkülönböztet nyelvi, logikai-matematikai, tér-, testi-kinesztétikus, zenei, interperszonális és intraperszonális típusokat.

A későbbiekben Gardner (1997) kiemelkedő személyiségek életrajza alapján teljesen újszerű kategóriákat állított fel.

1. „*Mesternek*” nevezi Mozartot, aki felhasználta azt a tudást, amit elődeitől kapott és úgy hozta létre kiváló műveit.

2. „*Teremtőnek*” tekinti Freudot, aki egy addig ismeretlen tudományterületet tárt a világ elé.

3. „*Önmegfigyelőnek*” tartotta Virginia Woolf angol írónőt, aki az ember által megtapasztalt élményeket tette a művei középpontjába.

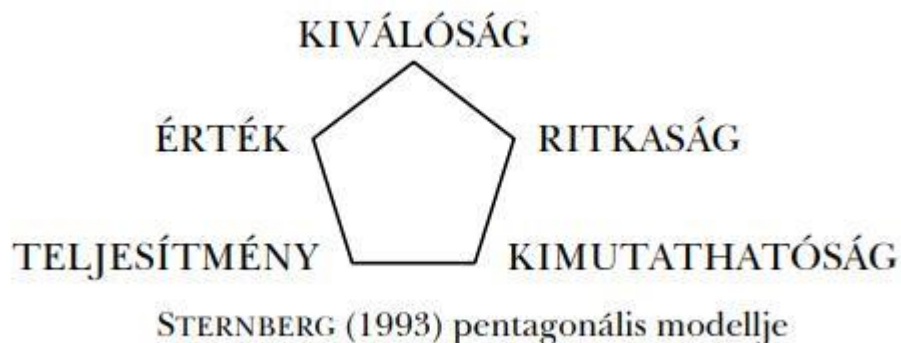
4. „*Befolyásoló*”, erre Ghandit vette példának, aki új politikai nézeteket vezetett be Indiában (Herskovits, 2005:14).

Többen is megkülönböztetik az úgynevezett *iskolai* és a *kreatív* tehetséget. (Marland, 1972; Renzulli, 1978; Siegler és Kotovsky, 1986). Az iskolai tehetség jól megragadható és vizsgálható iskoláskorban, míg a produktív tehetség valójában csak felnőttkorban teljeseedik ki. Az iskolai tehetség a „tudás fogyasztója, a kreatív, produktív tehetség pedig a „tudás alkotója” (Renzulli, 2003).

Mindkettőnek megvan az értéke és a helye a társadalomban.

I.2. A tehetség kritériumai és összetevői

A tehetség kritériumait STERNBERG (1993) egy pentagonális modellben írta le. Ennek alapján a tehetség ritka, kiváló, kimutatható, értéket létrehozó teljesítményben jelenik meg.

4. ábra (Sternberg pentagonális modellje a tehetségről, 1993:12)

A tehetséges gyerekek egyik jellemzője a gazdag nyelvi kifejezőkészség. Beszédképessége és szókincse egészen korán fejlett. Társaiknál több szót értenek meg és

hosszabb, bonyolultabb mondatokat használnak, gyorsabban is beszélnek, illetve gondolkodnak.

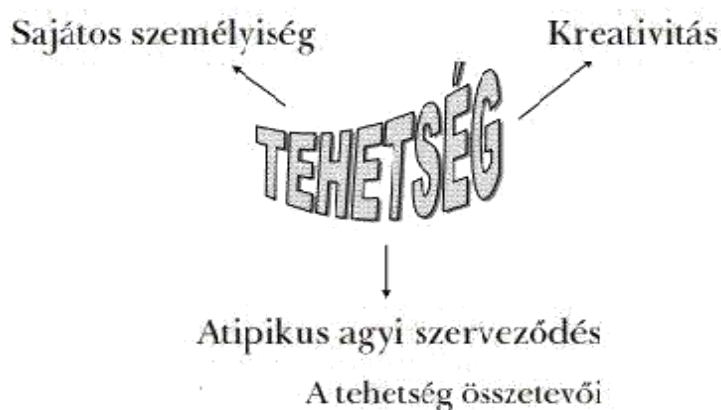
Élvezik a problémamegoldást és meggyőzően tudnak érvelni. Sokat kérdeznek és nagyon fogékonyak a körülöttük levő világra. Nem elégíti ki őket az iskolai követelményeknek való megfelelés.

Hamar – már az iskolakezdés előtt – megtanulnak olvasni és írni, kiváló a memóriájuk. Ezeknek a gyerekeknek kevesebb gyakorlásra van szükségük, az új információkat szivacsként, nagyon gyorsan beépítik addigi ismereteikbe, ugyanakkor szeretnek egyedül dolgozni az osztálytermi munka során; viszont ha a tanóra repetitívvé válik, unni kezdik magukat. Eredeti gondolataik vannak, képesek absztrakt módon gondolkodni, képzelőerejük rendkívül élénk és szokatlan, saját, szofisztikált történeteket fabrikálnak, színdarabot vagy zenét írnak. E kreatív munkák nyelvezete komplex, és fejlett humorról árulkodhatnak.

A motoros tanulási képesség (egyensúly, koordináció, mozgás) gyorsan fejlődik esetükben. Egyesek például jók a különféle kirakós játékokban, de nem szép a kézírásuk, jóllehet ez inkább a türelmetlenséggel hozható összefüggésbe. Másoknak nagyon jó a koncentrációs képességük és képesek a hiperfókusz állapotába kerülni, kizárólag az adott feladatra összpontosítani. A tehetségesek közül sokan makacsok, erős érzelmek fűzik őket a számukra fontos témákhoz, empátikusak, ám mivel sokan nagyon öntudatosak, introvertáltak lehetnek (Fekete, 2018).

A tehetséges gyerek tehát olyan gyerek, aki úgymond valamivel több, mint társai. Kíváncsibb, érdeklődőbb, mozgékonyabb, kalandvágyóbb, önállóbb, vidámabb, a dolgok összefüggéseit jobban meglátó stb.

Azonban nem egyszerűen a képességek kiemelkedő volta az ilyen gyermek, hanem sajátos attitűd és viszonyulás, amelynek alapja a kiemelkedő teljesítményekhez vezető szokásostól eltérő észlelést és reakciómódot adó különleges idegrendszer.

5. ábra (Gyarmathy: A tehetség összetevői, 2010)

A tehetséges gyerek tulajdonságai nagyon hasonlítanak a kreatív személyiség vonásaihoz. Jellemző tulajdonságaikat a következő táblázatban foglalhatjuk össze:

Az észlelés jellemzői	Gondolkodási képességek	Lelki tulajdonságok	Viselkedés
<i>„naiv szem” nyitottság érzékenység, differenciálás, összefüggések meglátása, humor</i>	<i>képzelőerő, asszociációk könnyedsége, jó emlékezet, fluencia, flexibilitás, eredetiség, kombináció, komplexitás, kidolgozottság, organizált, önálló újráfogalmazás, ítéletalkotás felfüggesztése</i>	<i>vakmerőség, örömkészség, kitartás, ambiguitás- tolerancia, függetlenség, érvényesülési vágy</i>	<i>játékos, domináns, kalandvágyó, nem ismeri el az autoritást, nem tűri a szűk kereteket, dacos</i>

1. táblázat (E. Landau: A kreativitás és a tehetség hasonlatosságai, 1990:29)

1. Legfelismerhetőbb ismertetőjele az, hogy képes a tárgyakat és érzelmeket egymással összefüggésbe hozni.
2. Bármit csinál, élvezettel teszi, vakmerő, mindent kipróbál.
3. Ehhez az élvezethez hozzátartozik a játékosság, kreativitás a gondolatokkal, elméletekkel, alkotóelemekkel és ismeretekkel való „játék”, a próbálkozás, hogy átrendezze őket, új összefüggéseket hozzon felszínre.
4. A „naiv tekintet”, a csodálkozás jele, amivel a gyerekek elfogulatlanul és minden hátsó szándék nélkül figyeli a dolgokat. Ezáltal lehetővé teszi, hogy észrevegye bennük a különlegeset, az egyedülállót.
5. Kíváncsi, szeretne mindent kipróbálni, felfedezni, mi miért, hol, mikor, mi okból történik.
6. A jó megfigyelőképesség, a nyitottság, a problémafelismerés, problémamegoldás képessége. A tehetséges és kreatív emberek keresik a megoldandó problémákat, hogy fejleszthessék tudásukat.
7. Nyitottság és érzékenység segíti őket a dolgok, helyzetek megkülönböztetésében, helyzetek felismerésében, differenciálásban: felismerik mi azonos és mi a különbség bizonyos helyzetekben. Haproblémát fedeznek fel, belevágnak annak megoldásába.
8. A komplexitás inkább vonzza őket, mint az egyszerűség, ugyanis itt nagyobb a kihívás és nem válik unalmassá a dolog. Tudja fejleszteni magát.
9. Jó az emlékezőképességük, rugalmasak. Képesek nagyvonalakban gondolkodni, tervezni. Képesek új dolgokat létrehozni, képzelőerejük segít ebben.
10. Mindehhez merészség, rátermettség sőt vakmerőség szükséges, hogy felfedezzék a problémákat, és az ismeretlenek, a kalandnak nekivágjanak.
11. Általában beszédesek, sok a mondanivalójuk, gyakran domináló, vezető szerepet töltenek be egy társaságban.
12. Nem lehet őket korlátozni, ugyanis bármiféle korlátozás erős reakciót vált ki belőlük. A tekintélyt nem fogadják el, ami nehézségeket okoz a nevelésükben.
13. Azok, akik felnőttek a feladathoz, képesek véleményüket nem azonnal elmondani, hanem majd a megfelelő időben tudassák a többiekkel, amint megfelelő információ lesz a birtokukban. Toleránsak, így képesek elviselni a néha ellentmondásos szituációkat.

14. **Kitartóak**, ha valami érdekli őket, addig dolgoznak, munkálkodnak rajta, míg meg nem találják rá a megfelelő megoldást. Ehhez még egy jó adag dac és érvényesülési vágy is társul (E. Landau, 1990).

A tehetséges gyermek azonban nem minden esetben tökéletes, „álmaink gyermeke.” Sőt, néha igen nehéz a viselkedésükkel azonosulni. Azon kívül, hogy okosabb nálunk, az alábbi személyiségjegyei miatt több odafigyelést igényel **állhatatosság** – makacs, amit a fejébe vesz, azt véghez is viszi, **önbizalom** – önállóság, megy a saját feje után, nem hallgat meg senkit, senki tanácsa nem érdekli, **kritikus** – nem csak önmagával szemben, hanem azokkal is, akik körülveszik, igazságérzete nagyon nagy, **fogékony az újra** – új dolgokat szeretne létrehozni, amit ő alkotott, nem tiszteli a szokásokat, hagyományokat **egyenlőtlen fejlődésű** – sokszor küzd részképesség – kieséssel

Fontos ismerni ezt az oldalát is a tehetségnek. Ne csak mindig a kiváló képességgel rendelkezőket akarjuk erősíteni, hanem ismerjük fel a nehezen kezelhető gyerekek között is a tehetségest, fejlesszük őket képességeihez mérten. A tehetséggondozás nagyban meghatározó tényezői a család, az iskola, a társak és a társadalom. A család értéket, vagyis gyereket ad, a tanár kapukat nyit meg, felismeri a tehetséget és felszínre hozza azt, a társak mozgatórugók vagy visszatartó erők (Duró, 2017).

I.3. **Tehetség és környezeti hatások**

a) *család*

A tehetség kibontakoztatásához a gyermekeknek jelentős egyéni és intézményi támogatásra van szükségük, melyet elsősorban az elkötelezett szülők, hozzáértő tanítók, edzők, jó iskolák által nyújtott lehetőségek tudnak megadni. Ezek nélkül egy gyerek nagyon nehezen tud kitartani a tehetség kiműveléséhez szükséges megerőltető, fegyelmezett életmód mellett. Sokan vélekednek azonban úgy, hogy a külső körülményektől függetlenül „az igazi tehetség mindenképpen utat tör magának”.

A társadalmi pillérek közül a család játssza a legfontosabb szerepet a tehetség nevelésében. Ő tudja biztosítani azt, hogy a gyermek egészségesen és (lelkileg) kiegyensúlyozottan nőhessen fel. Másrészt arra is van példa, hogy a család nem ismeri fel, vagy nem ismeri el a gyermek potenciális tehetségét, és ez negatívan befolyásolhatja a gyermeket (Balogh, 2011).

Tanulók motivációja, függ azoktól a szülői hatásoktól, mely érzelmi telítettséggel és támogató attitűddel jelenik meg a gyermek, fiatal életében. A család biztosíthatja a gyermek optimális fejlődését, ugyanakkor gátolhatja is a tehetség kibontakoztatását, amennyiben nem

ismeri fel időben a gyermekben rejlő tehetségmagot, és nem fordít rá megfelelő figyelmet. Nagyon sok múlik azon, hogy a szülők mennyire tartják fontosnak gyermekük tehetségének fejlesztését, és érzelmileg mennyire támogatják.

A kutatási adatok szerint a kreatív személyek támogató, és rugalmas szerepmintájú szülőkkel, előnyös szociokulturális körülmények között élnek. A kreatív gyermekek fizikai környezete általában lehetőségekkel teli, a szülők gyermekük fejlődése érdekében könyveket, kulturális esemény-látogatásokat és egyéb gazdagító lehetőségeket választanak. Viszonyulásukban szerepet kap a konstruktív vita és megbeszélés, kíváncsiak gyermekük véleményére, és éreztetik, hogy fontos. A gyermek kreatív alkotásait összegyűjtik, láthatóan becsben tartják, szimbolikusan is közvetítik azok értékességét. Támogatják továbbá gyermekeik függetlenségét és kreatív aktivitását, például a fantáziajátékot, a „képzelt barátokkal” való párbeszédet stb. Saját példájukkal is nevelnek egyúttal, hiszen maguk is sokoldalú érdeklődéssel viszonyulnak a világhoz (Bagdy-Kövi-Mirnic, 2014).

b) iskola és kortárs csoportok

Az iskola szintén fontos pillér. Beleértjük mind a vezetést, mind a tantestületet. A tanárok között van, aki odafigyel a tehetségekre, és van, aki ignorálja őket az osztályában. Mönks (1997) véleménye szerint azonban amennyiben az iskolavezetés tisztában van a tehetséggondozással, kapcsolatos problémákkal, az az egész iskola légkörére kihat, és pozitív hozzáállást eredményez. Így a tanárok könnyebben állnak elő a tehetséges gyermekek igényeinek kielégítését célzó saját kezdeményezésekkel (Balogh, 2011).

A tudás átadásában már évezredek óta működő „mester–tanítvány” viszonymintát éltetik tovább a hivatásuknak élő tanárok, edzők és más mentorok. A tehetséges fiatalnak szüksége van támogatásra, irányításra és ösztönzésre tanáraitól vagy más szakemberektől. A diákoknak azokról a tanárokról van a leginkább pozitív véleményük, akiken azt látják, hogy szeretik azt, amit oktatnak.

Az iskolai közegben mindeközben a kortárscsoport létfontosságú visszajelzéseket és visszacsatolásokat ad. Mönks (1997) szerint a társak jelentik a harmadik pillért. Társaknak azokat a gyerekeket nevezi, akik hasonló fejlettségi fokon állnak. A nem azonos szinten álló osztálytársak komolyan gátolhatják a tehetséges gyermek intellektuális, de leginkább pszichológiai fejlődését. A tehetséges tanulót gyakran tartják beképzeltnek vagy strébernek, ami aztán alulteljesítéshez és személyiségbeli torzulásokhoz is vezethet.

Szintén a társak biztosítják azt a közösségi élményt, melyben a többség valamely teljesítményt értékel és elismer. A csoport referenciaként alakítja a gyermekek önmagukhoz való viszonyát. Ebből a helyzetből következik, hogy a speciális osztályokban tanuló

tehetséges gyermekek önértékelése magasabb lehet a nem speciális osztályokban – azaz másokkal együtt – tanuló tehetséges gyermekekhez képest (Bagdy-Kövi-Mirnic, 2014).

c) *társadalom*

Az egyenlőségen alapuló társadalmak kiemelt feladatnak tekintik az emberi képesség kibontakoztatását, mert úgy vélik, hogy az oktatásnak valamennyi gyermek igényét ki kell elégítenie. Elveikben alighanem mindenki egyetért azzal az állítással, hogy a demokrácia tiszteletben tartja az egyéni különbségeket, és hogy a nevelés célja végső soron az egyén képességeinek kibontakoztatása, önmaga és a társadalom hasznára.

Szinte minden történelmi korban és társadalomban megfogalmazódott az igény, hogy valamilyen módon megpróbálják azonosítani azokat a gyerekeket, akik a különböző emberi adottságok, képességek tekintetében meghaladják kortársaikat. A társadalmak mindenkori érdeke volt, hogy odafigyeljenek a felnövekvő nemzedékek legígéretesebb képviselőire, megfelelő módon iskoláztassák, fejlesszék őket.

A tehetségre vonatkozó társadalmi szinten jelentkező vélemények történelmi, szakirodalmi tanulmányozása során például három, egymással kölcsönösen összefüggő megállapítást tehetünk.

1) egy társadalom tehetséggel kapcsolatos attitűdje két szélsőséges álláspont közötti spektrumban változhat.

a) felkarolja (keresi → azonosítja → képi → menedzseli) a tehetséges személyeket;

b) üldözi őket (keresés → azonosítás → az apró napi kellemetlenségektől a máglyahalálig és felnégyelésig terjedő szankciók alkalmazása).

2) a társadalmi szintű vélemények jellegzetesen ideológiai meghatározottságúak: az éppen uralkodó vallási, eszmei, kulturális, politikai irányzatokba „beillő” tehetségek a rendszer támogatását fogják megtapasztalni; az ideológiát sértő tehetségek jussa az önkéntes teljesítmény visszatartástól, a titokban (illegálisan) végzett tevékenységen át az üldöztetésig, kivégzésig terjedhet. Az uralkodó ideológiát különösebben nem támogató, de nem is veszélyeztető tehetségek kedvükre tevékenykedhetnek ugyan, ám nagy valószínűséggel csak posztumusz elismerésben vagy átkozódásban lehet részük egy olyan korban, amelynek ideológiájában figyelmet érdemel működésük

3) az önzetlenség távol áll tőlük. Bármennyire legyenek is e társadalmak demokratikusak és támogató jellegűek, a tehetséget egyfajta befektetésnek tekintik, s kulturális, gazdasági vagy politikai hasznot várnak tőle. A tehetség elfojtása megint csak speciális érdekek érvényesülését célozza (Mező F. – Mező K., 2016).

I.4. A tehetség gondozás során felmerülő problémák

A tehetség fogalmáról már régóta léteznek sztereotípiák és mítoszok. Ezeknek többnyire van valóság alapjuk, hiszen a tehetség sokszínű. A tehetségesnek mondott emberekre vonatkozó sztereotípiák máig is élnek. (Soller, 2003).

Az oda nem illő különbségük miatt, a tehetségesek jobban feltűnnek a mindennapi életben, mint amekkor az arányuk a tehetségesek között (Herskovits, 2005:11).

A tehetséges gyerekek legnagyobb problémái abból adódnak, hogy nincs azonos szinten érzelmi és értelmi szintjük, így a kettő között lényeges különbség van.

A tehetség deviáns – állítja Vekerdy pszichológus egyik előadásában. Állítását rögtön meg is magyarázza: egy tehetségesnek titulált gyerek gondolkodása eltér a megszokottól, több mindenben is jó. Egy ötlet, probléma felvetése esetén már máris szövik a terveiket. Vagyis hallanak valamit és már máris elkezdtek játszani a gondolattal. Folyton megoldást keresnek mindenre, ebből születnek végül az új dolgok. A tehetséges gyerekek azzal nem foglalkoznak, ami nem köti le őket. Nem minden területen jók/kiemelkedőek. Vannak olyan tantárgyak, amikben meglepően alulteljesítenek.

A tehetséges, a kreatív gyermek teljesítménye nem kiegyensúlyozott. A nagy érdeklődés, a lustaság időszakai válthatják egymást. A tehetséges, a kreatív gyerek csak azzal akar foglalkozni, ami igazán érdekli. A többit elhanyagolja – vagy egyáltalán nem is törődik vele. A tehetséges, a kreatív gyerek (és ember) talán akkor dolgozik a legintenzívebben, amikor a kívülálló azt hiszi, hogy most éppen semmit se csinál (Vekerdy, 2001).

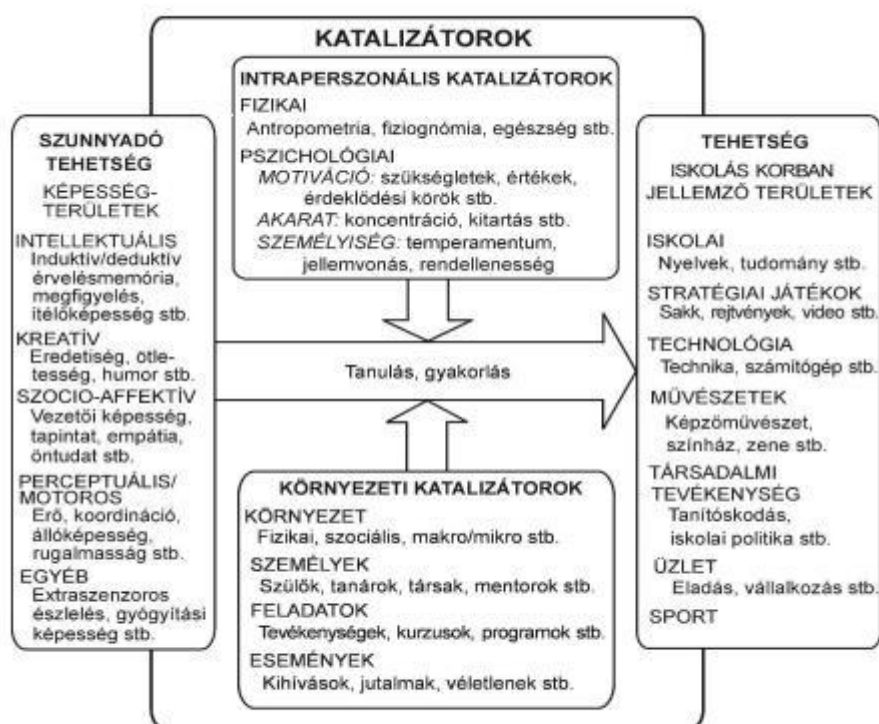
Sokan szerint a tehetséges emberek hangulata folyton hullámzik, változó személyiségük kiegyensúlyozatlan, hatalmas intellektuális vagy művészi tehetségük személyiségük harmóniáját eltorzítja. Ez a közkeletű hit, mely szerint a zenit csak kis lépés választja el az őrülttől, ma is él. Biztos, hogy esetenként ez igaz, de éppen úgy igaz az ellenkezője is. Sok tehetséges ember éppen a környezetével való állandó konfliktus következtében válik diszharmonikussá, de az ellenkezőjére is van példa. A kreatív tehetségigéretes iskoláskorban többnyire inkább mint rendbontók vagy álmodozók kerülnek a figyelem középpontjába, ugyanakkor tehetségük valóban nehezen felismerhető, gyakran nem is az iskolai tevékenységekhez kapcsolatos területen jelenik meg (Herskovits, 2005).

Számos jellemzője van a tehetségnek, amiket ismerünk, de van néhány olyan jellemző, amelyek nagyon gyakran megjelennek, ha a tehetségről van szó: hajlam az autoritás megkérdőjelezésére, alacsony monotóniatűrés, szokásostól eltérő észlelés, kihívás hiányában rendbontó viselkedés, alkotási vágy, fáradhatatlanság.

Ezek a jellemzők nem feltétlenül teszik kellemes gyerekké, diákká, társsá, állampolgárrá a tehetséget. Ráadásul, ha a fenti listát összevetjük egy hiperaktív személy jellemzőivel, meglepően nemcsak hasonlónak, de azonosnak is találjuk. Nem könnyű megkülönböztetni a két populációt, a kreatív, tehetséges és a hiperaktív egyént (Gyarmathy, 2010).

II. Tehetséggondozás lehetőségei

A tehetség-összetevőket nem készen kapjuk születésünk által, ezek hosszas fejlesztő munka eredményeként formálódhatnak. E fejlődési folyamatot és a benne szerepet játszó legfontosabb tényezőket foglalja össze a Gagné-féle (1985) modell. Amint látható, soktényezős tehát a tehetség fejlesztésének folyamata, s a képességeken kívül nem kevés elemnek kell megélnie, fejlődnie ahhoz, hogy a szunnyadó tehetségből (adottságok) teljesítményképes, kibontakozott tehetség alakuljon ki. Azt a sokak által megfogalmazott tételt is világosan mutatja a 6. ábra, hogy az iskolának, a pedagógusnak kiemelt szerepe és felelőssége van a tehetségek felkutatásában és kibontakoztatásában.

Gagné-féle fejlődési modell

6. ábra(Gagné fejlődési modellje,1985:21.)

A tehetség azonosítása, felismerése talán a legkritikusabb pontja ez a tehetséggondozó gyakorlati munkának. A tesztek segítséget nyújthatnak, de nem jelenthetnek egyedüli megoldást. A tehetséggondozás folyamatában a képesség és a teljesítmény két különböző dolog, az alulteljesítő gyerek is lehet tehetséges gyerek. Ennek megállapítására a pedagógus vagy más fejlesztő szakember és a gyerek folyamatos együttes tevékenysége szükséges. Minél

több forrásból szerzünk a gyerekre vonatkozó információkat, annál megbízhatóbb az azonosítás (Mermeze,2016).

A tehetséges tanulók felismerése éppen ezért talán az egyik legkritikusabb pontja a tehetséggondozó munkának. Érdemes ugyanakkor azt is meghatározni, hogy milyen céllal történik a tehetségdiagnosztika. Három különböző célt említ az irodalom, a tehetségazonosítást, a beválogatást és a hatásvizsgálatot. Amikor a tehetségazonosítás kérdésével foglalkoznak a szakemberek, akkor arra keresik a választ, hogy tehetséges-e valamilyen a vizsgált személy. Balogh (2007) ehhez foglal össze néhány alapelvet. Ezek a következők:Az azonosításhoz a korábban bemutatott Renzulli-féle definíció ad kapaszkodókat, mind a négy összetevőre figyelni kell.A tesztek segítséget nyújthatnak, de önmagukban nem tévedhetetlenek, így nem jelenthetnek egyedüli megoldást.A szunnyadó tehetség rejtekezik, gyakran ezért is nehéz felismerni.A képesség és a teljesítmény két különböző dolog, gyakori az alulteljesítő tehetséges gyerek.A pedagógus vagy más fejlesztő szakember és a gyerek folyamatos együttes tevékenysége ad legtöbb kapaszkodót a tehetség felismeréséhez.Minél több forrásból szerzünk a gyerekre vonatkozó információkatgyerek teljesítményéről, képességeiről, annál megbízhatóbb az azonosítás.

Sokan úgy vélik, hogy a korán kibontakozó tehetség fejlesztése ártalmas. Az úgynevezett csodagyerekek hamar kiégnek, a korai erőltetett teljesítményektől személyiségük egésze károsul. A túlzott elvárások, a korai teljesítménykényszer valóban ártalmasak lehetnek, azonban csak egyénileg lehet megítélni, hogy egy bizonyos teljesítmény az adott gyerek számára kényszer, vagy erőinek optimális és örömet okozó felhasználása. Előfordul, hogy a korai gyors fejlődés nem jár együtt valóban kiemelkedő képességekkel és valójában nem is tehetségről, csak korai éréstől van szó. Azonban a legtöbb olyan gyerek, akinek tehetsége korán megmutatkozik, később is rendkívüli teljesítményre képes, feltéve, hogy ehhez adottak a megfelelő feltételek és biztatást, megfelelő fejlesztést is kapott. Ezt bizonyítja sok „csodagyerek” életút-elemzése (Herskovits, 2005).

A hatékony tehetséggondozás azonban mindenképpen tiszteletben tartjaaz egyéni sajátosságokat, az egyéni fejlődést közvetetten a környezeti változók által támogatja, tevékenységre és nem teljesítményre irányul, módszertani sokféleségre épül, az önálló és társas tevékenységet erősíti (Mermeze, 2016).

Napjainkban már gazdag rendszer áll rendelkezésre a szervezeti formák megválasztásához. Ezek mindegyike értékes lehet: természetesen a célkitűzésekkel, a programmal, a tanulók jellemzőivel összhangban kell ezek közül választani. Fontos, hogy a tanórai és tanórán (iskolán) kívüli formákat kapcsoljuk össze a hatékonyság érdekében.

Világszerte leggyakrabban alkalmazott keretek: tanórai differenciálás különféle formái (kiscsoport, nívócsoport, egyénre szabott munka stb.), fakultáció, speciális osztály, délutáni foglalkozások (szakkör, blokk, önképzőkör stb.), hétfélig programok, nyári kurzusok, mentor-program (Balogh, 2007).

II.1. Tehetség gondozás alsó osztályban

Legnehezebb része a fejlesztő munkának annak a kérdésnek az elégtétele, hogy milyen életkorban kezdjük el a tehetség gondozást, fejlesztést. Ez abból a szempontból fontos, hogy nem mindegy, hogy a gyerek mikor kerül olyan közegbe, ahol fejlődhet képességeihez mérten. Túl korán sem jó elkezdni a fejlesztő munkát, de azt sem jó, ha átlépjük vagy kihagyjuk a szenzitív korszakot a speciális képzés során.

Kiemelt szerep jut az iskolának, a pedagógusnak a tehetséges gyerek felkutatásában, felismerésében és fejlesztésében. Azonban nehéz pontosan megfogalmazni, melyik a legideálisabb időszak a gyerek életében, amikor el kell kezdeni a közös munkát, hiszen ez magától a speciális képességtől függ és annak észlelésétől. Hogy jobban megértsük a helyzetet, tudnunk kell, hogy különböző tehetségek körülbelül mikor mutatkozhatnak a gyerekeknél. A zenei, matematikai, bizonyos mozgásbeli tehetség stb. már óvodáskorban megjelenhetnek. Ezek programszerű egyéni fejlesztése már ekkor elkezdhető, sőt fontos is, hogy elkezdődjön, mivel ez lesz az úgynevezett „alapozó” korszak.

Elengedhetetlen elem a hatékony tanulási folyamatnak az intellektuális képességek lényeges fejlesztése. Nagy kihívást és felelőséget jelent a pedagógus számára a más és más képességű és családi környezetből érkező gyerekek magas szintű oktatása differenciált környezetben és módszerekkel. A kognitív képességek fejlettsége meghatározza és befolyásolja a tanulók ismeretszerzését, a tananyag feldolgozás hatékonyságát, az összefüggések felismerését, a problémamegoldás folyamatát. A képességfejlesztés sikerességének feltételei: a tanuló megismerése, megfelelő motiváció, megfelelő tanulási környezet biztosítása, szemléltető eszközök változatossága, játékos feladatok, tevékenységközpontú módszerek alkalmazása (Lestyán-Szabóné Balogh, 2013).

A tehetséges gyerekekkel való munka során egyre szembetűnőbbnek merülnek fel olyan problémák, mint a pedagógusok szakmai felkészületlensége a tehetséges gyerekekkel való munkához. A nem átlagos, tehetséges gyerek gyakran vált ki a pedagógusból negatív hozzáállást. Egyrészt a tanár érti, hogy az ilyen gyerek specifikus és összetett munkát igényel,

másrészt – úgy érzi, egyszerűen nincs elég tudása a tehetséges gyerekekkel való munkához (Антонова, 2003:2).

A kisiskolás korbantehát alapozó munkát végezhetünk: elsősorban a tehetség általános képességeihez tartozó elemeit kell hatékonyan fejleszteni. Az úgynevezett speciális osztályok koraiak még ebben az időszakban, hiszen ezekben a kiemelkedő teljesítmény alapja többnyire a magas szintű általános intellektuális képességrendszer, nem pedig a speciális képesség. Fontos, hogy ebben a korban még nem szabad „elkülöníteni” a tehetségesnek látszó gyerekeket, mivel ebből sok probléma adódhat. Ha úgy véljük, hogy tehetséges gyerekekkel van dolgunk, akkor matematika, nyelv és egyéni programokkal lehet a fejlesztést megoldani (Balogh, 2007).

A pedagógusok és a pszichológusok egy része úgy véli, minden gyermek tehetséges, mindegyik sajátosan. A tehetséges gyerekek a tehetséges tanárral kezdődnek. Az értelem értelem által erősödik, a jellem jellem által nevelődik, a személyiség személyiség által formálódik (Антонова, 2003:3)

II.2. Tehetséggondozó programok

Tehetséggondozói rendszer kialakításának lehetősége az intézményekben:

Igen fontos, hogy az intézmény közös gondolkodással, együttes munkával döntse el, milyen képességterületet kíván felvállalni, milyen módszerrel tudja fejleszteni a tehetséges tanulót. A következő fontos lépés, annak eldöntése, milyen pedagógus kompetenciák vannak az intézményben, illetve kik azok, akik vállalkoznak a tehetséggondozásra. A tehetséggondozás akkor hatékony, ha a tehetséggondozásra vállalkozók kellő elméleti és gyakorlati ismerettel rendelkeznek (Bodnár, 2015).

A tehetséggondozó programok tervezésekor és a program alatt figyelni kell:

- a tanulók erős oldalának fejlesztésére, kibontakoztatására
- ugyanígy a gyenge oldal fejlesztésére, képzésére (Csaknem minden tehetséges gyereknél van ilyen, s ez akadályozhatja az erős oldal kibontakozását, például alacsony önértékelés, biztonságérzet hiánya, stb.),

- megfelelő „léghő” megteremtésére, ahol a gyerek jól érzi magát, ki tud bontakozni, felszabadult tud lenni (kiegyensúlyozott társas kapcsolatok pedagógusokkal, fejlesztő szakemberekkel és a társakkal),

- szabadidős, lazító programokra, amelyek biztosítják a feltöltődést, pihenést (Balogh, 2011).

Célok a személyiségfejlesztésben a tehetséggondozás alkalmával: fejleszteni az önismeretet, konfliktuskezelése és kommunikációs technikák hatékony kialakítása, segítség a problémákkal való harcok ellen, coping stratégiák fejlesztése, erősíteni a pszichológiai immunrendszert a hatékonyabb stressz kezelés által (Balogh-Mező-Kormos, 2012:32).

A szakirodalom a tehetséggondozásban három fő módszer csoportot különít el: elkülönülő szervezeti keretekben való foglalkoztatást, a gazdagítást-dúsítást, és a gyorsítást.

Minden esetben a különböző tehetséggondozási változatokban a tanuló képességeivel, jellemzőivel összhangban kell választani. A tanórai és tanórán kívüli tehetséggondozást a hatékonyság érdekében össze kell kapcsolni. Ugyanis ezen rendszerek egységében lehet sikeresebb a tehetséggondozás (Orosz, 2010:24)

Az iskolai tehetséggondozás tartalmi szempontból való megközelítésében a legfőbb alapelv a gazdagítás. Az ismeretek és az elsajátításnak a folyamat kötelező tananyagon kívüli kiszélesedése az alapvető cél.

Több lehetőséget kínálunk a tehetséges gyerekeknek a mélységben történő gazdagítás során, mint általában a tanulóknak.

A tempóban való gazdagítás: ugyanannyi idő alatt a tehetséges tanuló többet képes megtanulni társainál, így tudásuknak bővítése új tartalmak bevonásával is megoldható.

Abben rejlik a tartalmi gazdagítás, hogy a tananyag szerkesztése során oda kell figyelni a tanulók jellemzőire, sajátosságaira, ki kell használni a tanulók egyéniségét, szükségleteit, érdeklődési körét, és ezekre kell fektetni a hangsúlyt a fejlesztés során (Balogh, 2007).

II.3 Tehetséggondozási lehetőségek Kárpátalján

Ukrajnában a tehetséggondozás már a Szovjet unióban is zajlott, azonban csak ukrán vagy orosz nyelven. Ezekből a rendezvényekből az esetek nagy részében a magyar gyerekek kimaradtak. A magyar közösség ezért tehetséggondozó programokat hozott létre. Ennek az egyik első lépése volt a Kárpátaljai Magyar Pedagógusövetség által, 1991-ben történt megalakulás óta a szaktárgyi vetélekdők szervezése. Később, magyarországi pályázatok segítségével létrejöttek a nyári tehetséggondozó táborok: hagyományőrző, népzene, kézműves, matematika és természetismereti. A gyerekek egy része részt vett ilyen jellegű magyarországi táborokban is.

2011-ben létre jött a *Génius Jótékonyági Alapítvány* a KMPSZ és a MKFT közös együttműködésével, ahol rendszerezték ezeket a versenyeket. Tehetségpontokat hoztak létre. Hétfévente tehetségkutató zajlott. A Tehetségpontok később találkoztak egymással és számos érdekes témát vitattak meg (Mizsei, 2013).

Állami tehetséggondozó programok: Iskolai, járási, megyei, országis vetélkedők, Kenguru matematikaverseny, PetroJacik – ukrán nyelv verseny, Iskolások kisakadémiája

Civil önszervezésű tehetséggondozás: Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ), II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II.RFKMF), „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány (Pallay, 2015:93).

A II. RFKMF megalakulása óta a helyi magyarság oktatási, szellemi és kulturális központja. A GENIUS alapítvány célja a tehetségszolgáltató programok integrált rendszerének létrehozása, a tehetséges fiatalok társadalmi felelősségének növelése, a kárpátaljai magyar értelmiségi réteg növelése. 2011-ben hét tehetségpont jött létre Kárpátalján: Ungvár, Nagydobrony, Bányás, Beregszász, Újlak, Mezővári, Aknaszlatina.

Nyári táborok: Nyári táborokban általában azok a gyerekek vehetnek részt, akik kimagasló eredményeket értek el a tantárgyi vetélkedőkön. A hazai táborok sorát az angol nyelvű bibliatábor nyitotta, melyre első ízben 1994-ben került sor. A táborban részt vehetett bárki, aki szeretett volna. A következő évben már ének-, zene-, néptánc- és Irka táborban is volt lehetőség részt venni. A matematikát kedvelők részére Abacus tábor indult. 2000-ben a természet kedvelőinek és szeretőinek is kedveztek egy táborral, a Természetvédelmi és természetismereti táborral. 2004-ben Mikes Kelemen Hagyományőrző Alkotótábor. Nyári program keretében belül Jankovics Mária Alkotótábor, ami főleg a rajzra, festészetre és képzőművészetre irányul (Pallay, 2015:97-98).

Tehetséggondozó programok Kárpátalján (alsó tagozat): Terebesi Viktor matematika emlékverseny, Gyermekszínház találgató, Drávai Gizella nyelvhasználati verseny, „Átal mennék én a Tiszán...” népdaléneklési verseny, Zrínyi Ilona matematika verseny, Kenguru matematikaverseny, Szórványban élők szavalóverseny

Nyári tehetséggondozó táborok: Jankovics Mária Alkotótábor, Veress Péter Alkotótábor, Színházszó tábor, Sport tábor, Néptán és Népzenei táborok.

III. Empirikus kutatás

Módszer, az interjúalanyok bemutatása

Az empirikus kutatás során összehasonlítottuk, hogyan működik a tehetséggondozás Magyarországon és Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban. Mindkét országban egy vidéki iskolát vizsgáltunk meg, ahol az iskolák igazgatójával és alsó tagozatos tanítókkal készítettünk interjút. Interjúalanyaink kiválasztásánál szem előtt tartottuk, hogy a tanítók alsó osztályokban oktassanak, többéves pedagógiai tapasztalattal rendelkezzenek, s rendszeresen foglalkoznak tehetséggondozással. Magyarországon a Nyárády András Általános Iskolára Kárpátalján pedig a Derceni Középiskolára esett a választás. Amiatt választottam ezt a két iskolát, mert mind a két intézményben személyes tapasztalatokat tudtam szerezni, hol diákként, hol gyakorló pedagógusként. Az interjúk segítségével igyekeztünk feltérképezni, hogy az iskolákban mennyire van jelen a tehetséggondozás, milyen programok állnak a gyerekek rendelkezésére, hogyan történik a tehetséggondozás, van-e extrakurrikuláris tevékenység, mennyire vesznek részt a gyerekek a programokban, milyen eredményeket érnek el a tanulmányi vetélkedőkön. Mindez a tanulók és az iskolák tanulmányi eredményességére is rámutat.

Az interjúkat lehetőség szerint személyesen vagy internetes videohívás (Messenger, Skype) segítségével készítettük 2019 tavaszán. Az interjúk légköre oldott volt, mindkét intézményben szívesen válaszoltak a kérdésekre. Minden tanítónőnek nagyon sok ötlete volt arra, hogyan is tudnák fejleszteni a tehetséggondozást, illetve milyen módszereket, feladatokat alkalmaznak nap mint nap a cél eléréséhez. Érzékelhetően jól esett számukra, hogy foglalkozunk az iskolai tehetséggondozással. Az interjúkról hangfelvételt készítettünk. Az átlagosan 15-30 perces interjúkról szöveges átírás készült.

Interjúalanyaink nemét, korát, iskolai végzettségét, foglalkozását, munkahelyét az alábbi táblázat foglalja össze. A táblázat első oszlopában kódokat helyeztünk el (KP=kárpátaljai pedagógus, MP=magyarországi pedagógus). A kódokat az interjúalanyok anonimitásának biztosításának érdekében hoztuk létre, s arra szolgálnak, hogy a tanulmányban használt interjúidézeteket ellássuk velük. Ezek segítségével az idézetek összevethetőek a személyes adatokkal.

III.1. Eredmények

Kód	Nem	Kor	Iskolai végzettség	Felsőoktatási intézmény	Pedagógiai munkatapasztalat	Munkahely	Beosztás
MP1	N	52	magiszter, tanítói szak	Debreceni Tanítóképző Főiskola	32 év	Nyárády András Általános Iskola	tanító
MP2	N	53	magiszter, tanítói szak	Comenius Tanítóképző Főiskola	32 év	Nyárády András Általános Iskola	tanító
MP3	N	54	magiszter, tanítói szak	Comenius Tanítóképző Főiskola	36 év	Nyárády András Általános Iskola	tanító
MP4	N	35	magiszter, tanítói szak	Debreceni Tanítóképző Főiskola	13 év	Nyárády András Általános Iskola	tanító
MP5	F	44	magiszter, testnevelés szak	Jászberényi Tanítóképző Főiskola, Szegedi Tudományegyetem, Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola	20 év	Nyárády András Általános Iskola	igazgató
KP1	N	45	bachelor, tanítói szak	II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola	22 év	Derceni Középiskola	tanító
KP2	N	45	magiszter, tanítói szak	II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola	23 év	Derceni Középiskola	tanító
KP3	N	46	magiszter, tanítói szak	II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola	25 év	Derceni Középiskola	tanító
KP4	N	46	bachelor, tanítói szak	Munkácsi Állami Egyetem	26 év	Derceni Középiskola	tanító
KP5	N	42	magiszter, ukrán nyelv és irodalom szak	Ungvári Nemzeti Egyetem	20 év	Derceni Középiskola	igazgató

Az interjú során négy kárpátaljai és négy magyarországi pedagógussal, illetve minkét iskola igazgatójával volt alkalmam beszélgetni. Beszélgetésünk során kiderült, hogy mind a 8 általam megkérdezett pedagógus, illetve 2 igazgató a szakirányának megfelelően dolgozik. A

Derceni Középiskola igazgatónöje ukrán nyelv és irodalom szakos, míg a Nyárády András Általános Iskola igazgatója testnevelés szakos. Az interjú célja az volt, hogy minél többet megtudjak az iskolákban zajló tehetséggondozásról.

Elsőként a Derceni Középiskola igazgatónökjével, illetve alsó tagozatos pedagógusaival folytattam beszélgetést. Az interjú során kiderült, hogy *„A zsúfolt iskolai tananyag mellett kevés idő marad a tehetséggondozásra, de ennek ellenére igyekeznek a pedagógusok mindent megtenni annak érdekében, hogy kihozzák a tanulókból a maximumot. Tanévről tanévre nehezebben megy a tanulóknak a tanulásra való odafigyelés, ez megnehezíti a tehetséggondozást is. Évekkel ezelőtt az iskola tanuló a Zrínyi Ilona matematikai vetélkdőn érték el kimagasló eredményeket, de mára ez sajnos változott. A pedagógusok szerint nagyban megkönnyítené a dolgukat, ha több begyakorló óra lenne, így több idejük lenne a tananyag átadására, gyakorlására. A tehetséggondozás azzal az előnnyel rendelkezik, hogy felszínre hozza a tanulóknak azokat a területeket, amelyekben tehetségesebbek az átlagnál. Lehetőség ad a gyorsabb előrehaladásra, fejlődésre. Az alsó tagozatos pedagógusok 10-15 létszamos osztályokban végeznek tehetséggondozást. Az iskolai vetélkedők leginkább 5-11 osztályokban vannak. Azonban igyekszünk iskolán belül ezt másképp csinálni. Pl. egy szereplés vagy iskolai szeminárium alkalmával bevonjuk úgy a kicsiket, mint a nagyokat. Legyen az versmondás, éneklés vagy tánc.”*

Következő alkalommal a Nyárády András Általános Iskola alsó tagozatos pedagógusainak, illetve igazgatójának tettem fel ugyanezeket a kérdéseket. *„Alsó tagozatban iskolában nagy hangsúlyt fektetünk a tehetség felismerésére és annak fejlesztésére, a tehetséggondozásra. A tanítók igyekeznek odafigyelni minden olyan gyerekre, akik átlagon felül teljesítenek. Különböző pótfeladatokat adnak nekik már az óra folyamán is. Azonban természetesen a gyengébb tanulókat sem hanyagolják el. Rájuk is egyaránt igyekeznek kellő figyelmet fordítani, az ő képességeikhez mérten. Iskolánkban alsó tagozatban szinte minden tantárgyból vannak szakkörök, délutáni foglalkozások, egyéni és csoportos különórák. A gyerekek szívesen vesznek részt ezeken a foglalkozásokon. Vannak szakkörök, amelyek az órarendbe is be vannak építve. Ilyen például a testnevelés szakkör, sakkszakkör, mazsorett. Alsó tagozatban a tanulók csak iskolán belüli versenyen vesznek részt. Úgy matematikából, mint anyanyelvből. A matematika versenyek többnyire osztályon belül zajlanak, mivel minden évfolyamon csak egy osztály van. Anyanyelvből már kicsit másabb a helyzet. Ebből a tantárgyból az osztályok már egymás között is versenyezhetnek. Helyesírási és szavalóversenyt rendezünk minden évben egyszer. A helyesírási versenyen az első osztályosok nem vesznek részt. A szavalóversenyen már annál inkább. Osztályonként átlagban 12-18*

tanulóval végzünk tehetség gondozást. Minden foglalkozásra, szakkörre másképp készülünk. Sok érdekes feladatot lehet találni az interneten, amik fejlesztik a tanuló(k) képességeit, tudását. Minden esetben a tanórán már megtanult tananyagra építkezünk. A magas óraszámok és nagy mennyiségű tananyag mellett egyre nehezebb beilleszteni a tehetség gondozást. Szerintem jó ötlet lenne elsősorban a tehetséges tanulók beazonosítása, mentor programok létrehozása, fakultációk, speciális nyári táborok, hétvégi foglalkozások, intézmények és szülők szoros együttműködését magasabb szintre emelni.”

Következtetések

Úgy a kárpátaljai, mint a magyarországi iskolákban nagy problémát jelent a zsúfolt tanterv. A pedagógusok szerint, több begyakorló óra kellene, ami segítségével a tanulóknak több idejük maradna a tananyag elsajátítására. Mindkét iskolára jellemző az iskolán belüli és az osztályon belüli vetélkedők megrendezése. Osztályonként 15-20 tanulónál végeznek tehetség gondozást. Magyarországon az órarendbe be van építve néhány szakkör, mint pl. a testnevelés, sakk és mazsorett, ami véleményem szerintem egy nagyon jó ötlet, mert kicsit lazíthatnak a tanulók. Órák után is vannak csoportok foglalkozások, ami nem kötelező a tanulók számára. Minden tanuló abba a csoportba iratkozik be, ami szimpatikusabb számára. Egyik iskolában sem hanyagolják el a gyengébb képességű tanulókat sem. Rájuk is egyaránt odafigyelnek és fejlesztik őket képességeikhez mérten. Továbbá a magyarországi tanév hossza 2 héttel hosszabb, mint a kárpátaljaié, így ezáltal is több idő jut a tanulóknak a tananyag elsajátítására, begyakorlására.

Felmérő feladatsor 4. osztály

A tehetség mérésére egy komplex feladatsort állítottam össze olvasásból, anyanyelvből és matematikából 4. osztály számára. A feladatok a kárpátaljai és a magyarországi követelményrendszer alapján lett összeállítva. A feladatsort 25 kárpátaljai és 25 magyarországi tanuló végezte el. Mindkét országban két iskolát választottam ki. Kárpátalján a Derceni Középiskola és az Ungvári 10. számú Dayka Gábor Középiskola tanulói, Magyarországon pedig a Nyárády András Általános Iskola és a Mosonmagyaróvári Móra Ferenc Általános Iskola tanulói végezték el a feladatsort.

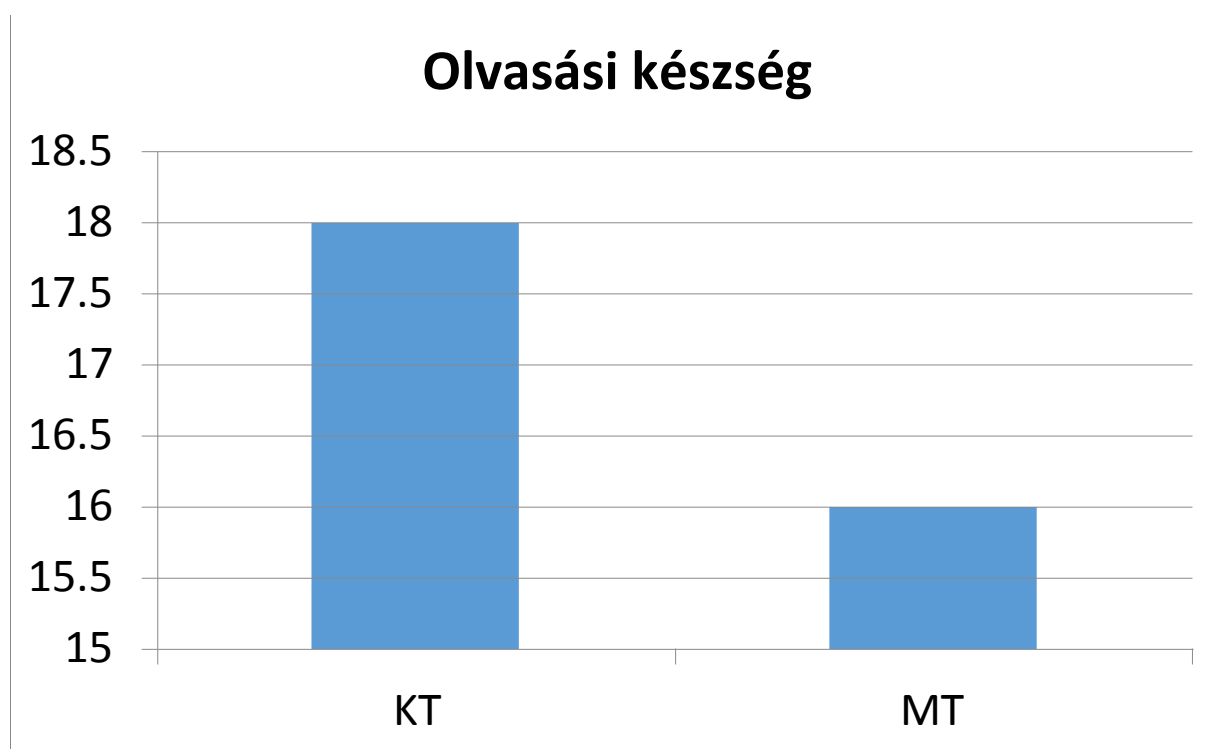
A gyerekek többsége lelkesen látott neki a felmérő feladatsornak. Az első akadályt mindenki könnyedén vette, ahol a feladat az volt, hogy be kellett karikázni azokat a szavakat, amelyek illettek a mellette lévő képre. Tovább haladva azonban már akadtak nehézségek. Egyes tanulóknak a szorzási-, illetve osztási műveletekkel gyűlt meg a baja, másoknak a mértékegységek átváltásával, de a legnagyobb problémát mégis a helyesírás okozta másolás

közben. Betűkihagyások, elmaradt írásjelek stb. Néhány gyerek nem is kezdett hozzá bizonyos feladatokhoz.

A feladatsor matematika, olvasás és anyanyelv tantárgyakból épült fel. A feladatok között szerepelt: képes szóolvasás, szinoníma olvasás, szójelentés olvasás, számolvasás-írás, mértékegységváltás, összeadás, kivonás, szorzás, osztás, rendszerezés, kombinálás, helyesírás, másolás.

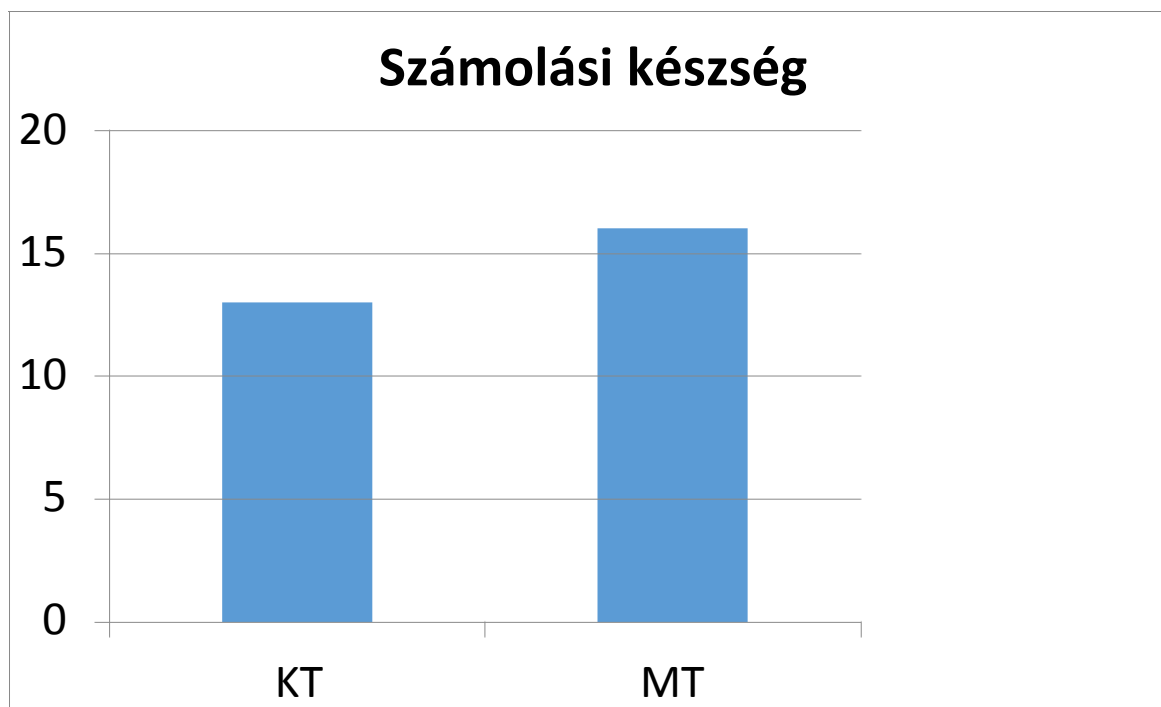
A maximum elérhető pontszám 100 volt, a feladatok helyes elvégzésével. A kapott pontszámok alapján a minimum pontszám 30 volt, a maximum pedig a 100 pont, 10 tanuló esetében.

Az első feladatkörben, ahol az olvasási készség kapta a főszerepet (képes szóolvasás, szinoníma olvasás, szójelentés olvasás), a maximálisan elérhető pontszám a 20 volt. Ezt a tanulók jelentősen magas százaléka teljesítette mind a négy iskolában, azonban a legmagasabb átlagpontszámot elérő tanulók a Derceni Középiskola tanulói voltak. Átlagpontszámok: KT:18, MT:16.

A második feladatkör, ami a matematikai számításokra épült (számolvasás-írás, mértékegységváltás, összeadás, kivonás, szorzás, osztás) szintén 20 pontot érdemelt, ugyanis kizárólag logikával kapcsolatos feladatok találhatóak benne. Azonban ezek már nagyobb fejtörést okoztak a tanulóknak, mint az előző feladatkörben szereplő feladatok. Ebben a feladatkörben a magyarországi tanulók, ezen belül a Mosonmagyaróvári Móra Ferenc

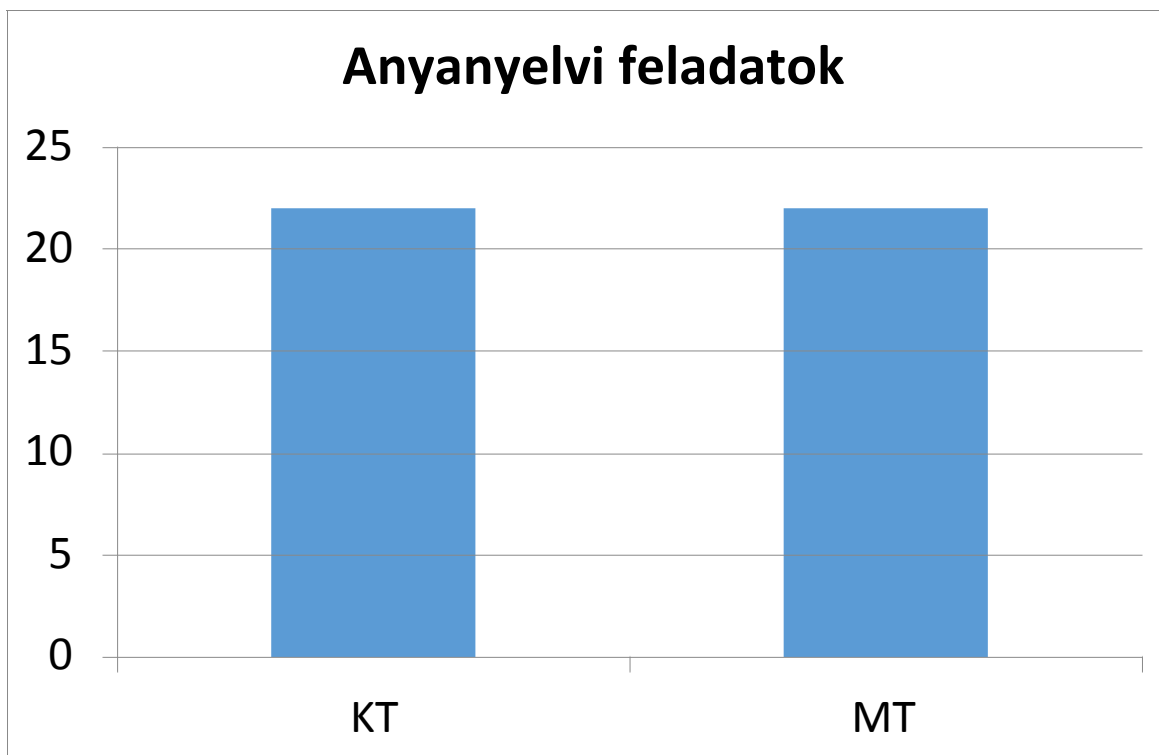
Általános Iskolai tanulóinál mutatható ki a legmagasabb átlagpont. Átlagpontoszámok: KT:13, MT:16.

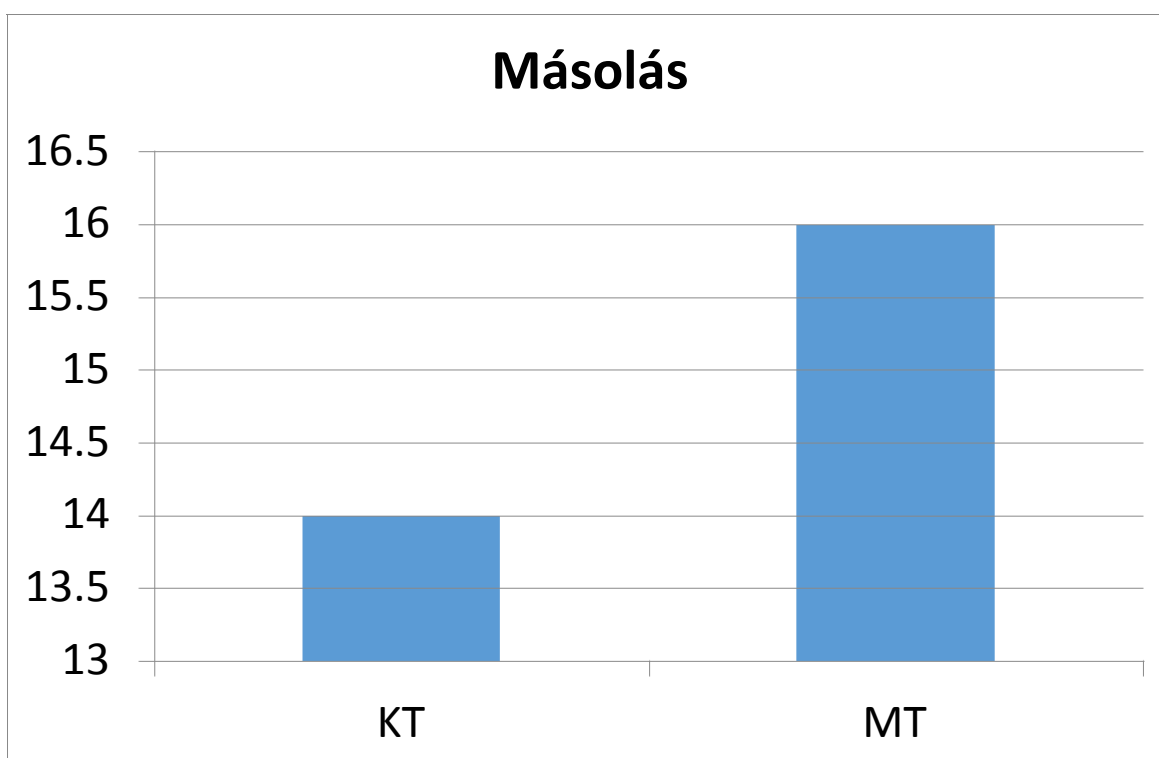
A következő feladatkör az anyanyelvi feladatokra épült, amit két nagy csoportra tudunk bontani: rendszerezés és kombinálás. Ebben a feladatkörben lehetett elérni a legtöbb pontot, ugyanis ez a legösszetettebb. A maximálisan elérhető pontszám a 40 volt (rendszerezés:24, kombinálás:16). Első körben (rendszerezés) egy adott szókapcsolatot kellett kikeresni a mondatokban, ami nem okozott nehézséget a tanulóknak. Második körben mondatokat kellett alkotni, kitalált állatok kitalált tulajdonságaival. A következő feladatban nagyobb szerepet kapott a rendszerezés: pillangókat kellett csoportosítani dobozokba tulajdonságaik és színük szerint. Itt a legjobban a Derceni Középiskola tanuló teljesítettek. A tanítónő elmondása szerint már többször csináltak hasonló feladatot. Az utolsó feladatot ebben a feladatkörben a tanulók kb 80 %-a teljesítette. Adott egy mondat, ami helyesen van leírva, aztán néhány szó kivan belőle ragadva és össze van keverve. A mondatnak megfelelően helyes sorrenbe kellett rakni a kiragadott szavakat.

A feladatkör második része a kombinálás. Mindössze egy feladatot kaptak a tanulók: a megadott betűket kombinálják össze az utasításnak megfelelően, ahol kimagasló pontszámot értek el a Nyárady András Általános Iskola tanulói.

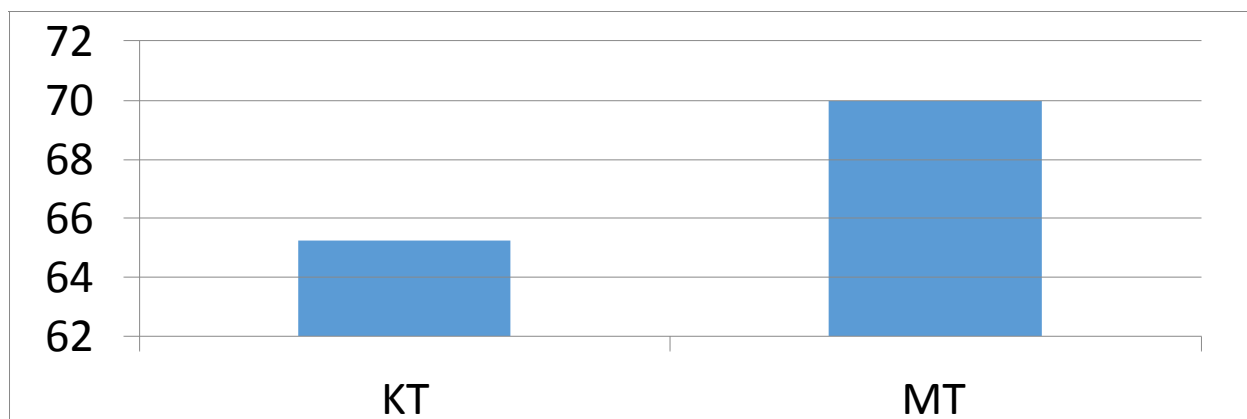
Összességében a teljes feladatkört tekintve a kárpátaljai iskolákban és a magyarországi iskolákban végzett felmérő feladatok alapján az átlagpontoszámok egyformák lettek. Átlagpontoszámok: KT-MT: 22 pont.

Az utolsó feladat a másolás volt, amivel 20 pontot lehetett elérni. Ebben a feladatban hibázott a legtöbb tanuló, aminek vélhetőleg a figyelmetlenség a legfőbb oka. A leggyakoribb hiba a betűkihagyás volt. Azonban előfordult a szavak kihagyása, elmaradt írásjelek, betűcserék és be nem fejezett másolás is egyaránt. A magyarországi tanulóknak azonban sikerült magasabb átlagpontot szerezni, mint a kárpátaljai tanulóknak. Átlagpontok: KT:14, MT:16.

Végeredményként elmondható, hogy a magasabb átlagpontot a magyarországi iskolákban tanuló gyerekek érték el. Átlagpontok: KT:65 pont, MT:70 pont.

Következtetés

A kárpátaljai tanulók összpontszáma 1631, a magyarországi tanulóké pedig 1764. A tanítókkal végzett interjúkból kirajzolódik, hogy a kapott eredmény annak köszönhető, hogy Magyarországon bővebb a tanmenet, több órán kívüli foglalkozást, szakkört tartanak a tanulóknak, ami által a gyerekek magasabb szinten elsajátítják a tananyagot.

Az olvasási készség tekintetében a kárpátaljai tanulók értek el jobb eredményt. Az anyanyelvi feladatok esetében egyformán teljesített a két vizsgált csoport. A számolási feladatok és a másolás nehézséget okozott a kárpátaljai tanulóknak.

Fejlesztési lehetőségek: csoportmunkák, projektmódszer, kooperatív oktatási módszer, kompetencia alapú oktatás, logikai értelmezés (rajz készítése).

BEFEJEZÉS

Nem győzzük eléggé hangsúlyozni, hogy minden szervezeti adottság mellett a legfontosabb az a szándék, hogy a tehetséges gyerekeket megfelelően kell fejleszteni. A jóakarát, a lelkesedést és a bátorságot, hogy a különleges gyerekek kedvéért el lehet és el kell hagyni a megszokott pedagógiai ösvényeket, sokszor többet segít, mint bármely tanulási program vagy különleges tanfolyam. A leírtakból kitűnik, hogy a tehetség kibontakozásában nagy szerepet kap a család, azonban nyilvánvaló, hogy az iskolának is fontos szerepe van. De ez nem elég. Ha a két szocializációs színtér elbeszél egymás mellett, netán egymás ellenében munkálkodik, annak igazi vesztese a tehetséges gyermek lesz. Csak a kölcsönös párbeszédetől, a szülők és az iskola együttműködésétől remélhető, hogy a tehetséges gyermek később nagy teljesítményekre képes felnőtt legyen, aki mindazt, ami benne van, önmaga és a társadalom javára kamatoztatja.

Szaktervezéssel annak a szemléletnek a kialakításához szeretnénk hozzájárulni, amely a tehetség sokarcúságát látja, és azt nem kizárólag a versenyeken való eredményességgel méri. Felhívom a figyelmet arra, hogy milyen fontos a kreativitás, a sokszínűség és a személyre szabott fejlesztés azoknál a gyerekeknél, akik tehetségigéretnek tekinthetők, ha sikerül őket észrevennünk. Együtt kell élnünk azzal a gondolattal, hogy a tehetséges gyerekekkel való munka ritkán idilli, bizonyos nehézségek törvényszerűnek tekinthetők. Mégis a pedagógusi munkának egyik legtöbb örömet okozó feladata tanítványainkban a tehetség csíráit bontogatni.

Az egyre növekvő számú pozitív kivételtől eltekintve kijelenthetjük, hogy a tehetségazonosítás és –gondozás gyakorlata még nem oldódott meg iskoláinkban megnyugtató módon. Sok helyen hiányzik a pszichológia modern eszköztárának használata (a legtöbb helyen sajnos továbbra sem működik iskolapszichológus!), ami adott esetben jelentős segítséget nyújthatna a pedagógus kollégák számára. Mind a mai napig egyeduralkodónak tűnik intézményeinkben a tanulmányi eredmények fetisizálása a különféle nívócsoportokba, fejlesztő projektekbe való beválogatáskor. Ennek egyoldalú, sokszor torzító voltáról tanulmányunkban már értekeztünk. Iskoláinkban továbbra is meghatározó a teljesítménycentrizmus. A személyiségükben éretlenebb, bátortalanabb – ugyanakkor kognitív szinten kiemelkedő diákok gyakorta meghúzódnak, nem hívják fel magukra a figyelmet. Ennél fogva nem kapják, nem kaphatják meg az optimális fejlődésükhöz szükséges terhelést. Így igen gyakori jelenségként találkozhatunk az alulteljesítő tehetséges tanulók problematikájával. A fejlesztő munka nem helyez eléghangsúlyt a személyiség egyéb oldalainak fejlesztésére a kognitív szféra mellett. Nem kap kellő hangsúlyt a reális önismeret

és énkép fejlesztése. Holott ez jelenthetné sokszor a biztos alapot a tanuló számára korábbi fejlettségi szintje meghaladására.

A kutatás során kiderült, hogy egyre nehezebben megy a tanulóknak a tanulásra való koncentráció, ami megnehezíti a tehetség felismerését és a tehetséggondozást is egyaránt. Továbbá hátráltató tényező a zsúfolt tanterv is. Nincs elég begyakorló óra a gyerekek számára. Igyekeznek a pedagógusok plusz feladatokat adni azoknak a tanulóknak, akik kimagasló eredményeket érnek el, de nem hanyagolják el a gyengébb képességekkel rendelkező tanulókat sem.

A felmérő feladatsor három nagy csoportra oszlott, illetve egy másolási feladatra. A feladatok között szerepeltek olvasási készségfejlesztés, anyanyelvi illetve matematikai feladatok egyaránt. A maximum elérhető pontszám a 100, amiből a KT 65 a MT pedig 70 pontot értek el átlagosan.

РЕЗЮМЕ

Багато разів потрібно наголошувати на те що, вродженого таланту недостатньо, його потрібно правильно розвивати. В багатьох випадках сміливість та відданість справі найбільш дієві методи, при роботі з особливими дітьми. Іноді потрібно відхилятися від звичних методик викладання тому що, в більшості випадків це приносить набагато більше користі. Найбільшу роль в розвитку таланту відіграє сім'я, та не в останню чергу школа. У випадку коли сім'я та школа по різному впливають на талановиту дитину, це може призвести до непоправної шкоди дитині. Лишень в тому випадку талановита дитина зможе досягти неймовірно успіху, та використати свій невичерпний талант на благо світу, якщо школа та сім'я співпрацюють.

Своїм дослідження я хочу звернути увагу на те що, талант це не лише призові місця на різних конкурсах, це в першу чергу різнобічний розвиток дитини. Звертаю увагу на те наскільки важливими є креативність, різнобічність та особливий підхід до талановитих дітей. Робота з талановитими дітьми не легка справа і до цього потрібно бути готовим, адже під час роботи можуть виникнути будь – які труднощі. В роботі вчителя найбільш радісними моментами є, коли за нашої допомоги починають розкриватися таланти учня. Незважаючи на покращення якості визначення та розвитку талантів учнів, школа нажалі поки що не має потрібної бази для повноцінної роботи з талановитими учнями. В багатьох місцях не вистачає правильної роботи психолога (в багатьох школах досі немає шкільного психолога), яка в цьому випадку спрочтила б роботу вчителя. Як раніше так і зараз в школах рівень знань вимірюють різними конкурсами та поділами учнів на різні групи. Це односторонній та в багатьох випадках гальмуючий метод розвитку талантів учнів.

До сьогоднішнього дня в школах спостерігається високо поставлений акцент на досягнення високих результатів. Прихованні таланти та когнітивний рівень учнів в таких випадках примальовується, та не привертає до себе результатом цього є не оптимальне навантаження навичок учня. Неправильна робота з учнями призводить до зниження їхніх навичок. Розвиваючи роботу завжди допомагає розпізнати учням різнобіччя їх особистості та навичок, хоча можливо саме це допомогло б учням перебудувати на новий рівень розвитку.

Під час дослідження виявилось що, чим далі тим важче учням концентрувати увагу на навчанні, у зв'язку з цим все важче розпізнати здібності учня та розвивати їх. Одною з причин цього є все більш насичений учбовий план. Нажалі зараз немає

потрібної кількості практичних занять з учнями. Вчитель в свою чергу намагається надати більше завдання талановитим учням, але в той же час він не може залишати без уваги учнів яким не все вдається.

Завдання дослідження розділилось на три великі групи. До завдань в однаковій мірі входили вправи на розвиток навичок читання, та математичних навичок. Максимальна кількість балів була 100, середня значення набраних балів було, навичок читання було 65, а математичні навички 70 балів.

Hivatkozott irodalom

- Bagdy Emőke–Kövi Zsuzsanna–Mirnics Zsuzsanna (2014): *Fény és árnyék. A tehetségerők felszabadítása*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest
- Balogh László (2011): *A tehetség felismerése és fejlesztése (Kézikönyv a tehetséggondozás gyakorlatához)*. Debreceni Egyetem, Debrecen
- Balogh László (2012): *Komplex tehetségfejlesztő programok*, Didakt kiadó, Debrecen.
- Balogh László–Mező Ferenc–Kormos Dénes (2011): *Fogalomtár a tehetségpontok számára*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest
- Bodnár Gabriella (2015): *A tehetséggondozás elméleti és módszertani kérdései a szakmai pedagógusképzésben*, BME Tanárképző Központ, Budapest
- Demeter József (2012): *A Kárpát-medencei tehetséggondozás jó gyakorlatai*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest
- Duró Zsuzsa (2017): *Tehetséges gyerekekről mindenkinek*. Human Club Egyesület, Budapest
- Erika Landau (1990): *Bátorság a tehetséghez*. Calibrakönyvek, Budapest
- Falus Iván (szerk.) (2003): *Didaktika- elméleti alapok a tanítás tanulásához*, Nemzeti Könyvkiadó Rt., Budapest
- Gyarmathy Éva (2006): *A tehetség. Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*, Elte Eötvös Kiadó. Budapest
- Gyarmathy Éva (2010): *A tehetséggondozás pszichológiája*. In: Magyar Pszichológiai Szemle 221-232
- Harsányi István (1988): *Tehetségvédelem*. Magyar Tehetséggondozó Társaság, Budapest
- Heskovits Mária (2005): *Mit kezdünk a tehetséggel?* In: *Iskolakultúra*. 4
- Lestyán Erzsébet – Szabóné Balogh Ágota (2013): *Képességfejlesztés az alsó tagozaton*. Mentor(h)áló 2.0 Program” TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 projekt
- Mermeze Klára (2016): *A tehetséggondozás gyakorlata és lehetőségei alsó tagozaton*. Budapesti Pedagógiai Oktatási Központ, Budapest
- Mező Ferenc – Mező Katalin: *Tehetség és társadalom*. In: *Zempléni Múza*, 16/2
- Mizsei Bernadett (2013): *Tehetségpontok is segítik a kárpátaljai fiatalokat*. Új köznevelés 69. évf. 4-5 szám
- Nagy Jenőné (2012): *Tehetségígéretek gondozásának elmélete és gyakorlata*. ONME Egyesület, Szolnok

Orosz Róbert (2010): *A személyiségfejlesztés szerepe a tehetséggondozásban*. In: Inántszy-Pap Judit–Orosz Róbert–Pék Győző–Nagy Tamás (szerk): *Tehetség és személyiségfejlesztés*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. Budapest

О.Є. Антонова (2003): *Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями як складова його професійної компетентності*

Pallay Katalin (2015): A tehetséggondozás alakulásának vázlata az elmúlt két évtizedben Kárpátalján. In: *LIMES: A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola tudományos évkönyve 1/2*

Internetes hivatkozások:

A képességekről <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termesztudomanyok/az-egeszseges-eletmod/az-egeszseges-eletmod/az-intellektualis-fejlodes-jellegzetessegei/a-kepessegekrol>. [Letöltés ideje: 2019.02.08].

Elméleti kiindulási pontok tehetséggondozó programokhoz (A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007.január 5-6-i tanácskozásához) <http://tehetseg.hu/mi-tehetseg>. [Letöltés ideje: 2018.12.14].

Tehetség: Átok vagy áldás?, TanTrend Oktatási Portál <http://tantrend.hu/hir/tehetseg-atok-vagy-aldas>[Letöltés ideje: 2018.10.26].

Melléklet

Melléklet1

Az interjú jelen évfolyamdolgozatban feldolgozott kérdései:

I. Bevezetés

Lengyel Mária Georgina vagyok, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanító szakos hallgatója. Kutatási témám: Kárpátaljai és magyarországi tehetséggondozás összehasonlító elemzés kisiskolás korban.

II. Bemutatkozás

1. Kérem, mutatkozzon be!
2. Hol született?
3. Hány éves?
4. Melyik évben szerzett diplomát?
5. Milyen képesítéssel rendelkezik?
6. Melyik felsőoktatási intézményben tanult?
7. Jelenleg mivel foglalkozik?
8. Hol dolgozik?
9. Van-e másodállása?
10. Hány éve dolgozik pedagógusként?

III. Az interjú kérdései

1. Mennyire van jelen a tehetséggondozás az alsó tagozatban?
2. Milyen tehetséggondozó programban vehetnek részt az alsó osztályos tanulók?
3. Tartanak-e különórákat/foglalkozásokat a tehetséges gyerekeknek?
4. Osztályonként hány tanulónál végeznek tehetséggondozást?
5. Mi alapján állítják össze a feladatsorokat, ami segítségével felkészítik a tanulókat a versenyekre?
6. Matematika és magyar nyelv/olvasás/irodalom tantárgyból részt vesznek a tanulók különböző versenyeken? Nevezze meg a tanulmányi vetélkedőket
7. Ha igen, értek el kimagasló eredményeket?
8. Milyen iskolai tehetséggondozás zajlik Önöknél?
9. Ön szerint milyen előnyökkel rendelkezik a tehetséggondozás?
10. Mit gondol a hazai tehetséggondozásról?
11. Milyen további fejlődési lehetőségeket lát ezen a területen?

IV. Összefoglaló rész

Köszönöm szépen az együttműködést.